

Дырэктар Музея старажытнай беларускай культуры Барыс Лазука.

Дзверы да схаваных скарбаў

З калекцыі сакральнага беларускага мастацтва.

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ.

Гэтым годам Дзень беларускай навукі, які прыпадае на 27 студзеня — святочны ўдвая. Галоўная даследчая ўстанова краіны — Нацыянальная акадэмія навук Беларусі — адзначае сёлета сваё 90-годдзе. Саракагадовы юбілей неўзабаве справіць і бадай недаацэнены шырокай публікай айчынны музей — старажытнай беларускай культуры. І сапраўды, не так проста знайсці тэма дзверы, якія вядуць да ягоных скарбаў! Таму кіраўніцтва ўстановы спадзяецца, што гэты асаблівы год стане для яе папраўдзе прарыўным. У маі 1979 года ў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі адкрыўся Музей старадаўняй беларускай культуры. Яго з'яўленне было цалкам лагічным: на працягу многіх дзесяцігоддзяў супрацоўнікі колішняга Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы ладзілі па ўсёй рэспубліцы экспедыцыі, збіраючы ўнікальныя ўзоры айчынага мастацтва, рамёстваў і этнаграфіі. Гэтыя калекцыі і акумуляваў новы музей, які хутка стаў значным навукова-даследчым цэнтрам.

Настасся ПАНКРАТАВА /
 Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

Заканчэнне — на старонцы 3.

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Белпошты" (пункт "Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").

Соцыум

БЕЛЫЯ ПЛЯМЫ НА КАРЦЕ ПАМЯЦІ

Як данесці да сучаснікаў інфармацыю пра трагічныя старонкі гісторыі? Пра месцы памяці і ашчадным стаўленні да іх разважае "К".

ст. 4 — 5

Праекты развіцця

ЦІ НЕ ЗГУБЯЦЦА "КОНЫКІ" СЯРОД ПАКЕМАНАЎ?

Святочны Шчадрэц, адкрыццё балетнага класа і драўляныя скульптуры, зробленыя сякерай — "К" правяла адзін дзень на Палессі.

ст. 10 — 11

Персона

АКВАРЭЛЬ ЯК СТАСУНКІ З ЛЮДЗЬМІ

Напярэдадні адкрыцця выставы "Акварэльны сусвет" Вячаслава Паўлаўца "К" пагутарыла з мастаком-графікам пра самакрытыку і прыгажосць.

ст. 7

Вынікі года

24 студзеня ў Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь падведзены вынікі Рэспубліканскага конкурсу па вылучэнні лепшых у сферы культуры за 2018 год. Кампетэнтным журы пад старшынствам першага намесніка міністра культуры Наталлі Карчэўскай ацэньвалася не толькі практыка дзейнасці органаў мясцовай улады па рэалізацыі дзяржаўнай культурнай палітыкі, а і старанна выбіраўся “Чалавек года ў сферы культуры”. Калі ж улічыць, што па кожным раздзеле меліся яшчэ і намінацыі, можна ўявіць ступень напружанасці пасяджэння журы. Пераможцы вызначаны, але лепшых з лепшых будучы названы падчас вынікавай калегіі Міністэрства культуры. А пакуль гаворка — пра намінантаў.

Яўген РАГІН

(Гомельскі раён) сельвыканкамы.

Чарговы раздзел конкурсу — “Горад культуры”. У намінацыі “Найлепшы абласны цэнтр” заўялены Гомель і Магілёў. Крытэрыі ацэнкі для ўсіх намінантаў раздзелу: выкананне асноўных фінансава-эканамічных паказчыкаў развіцця арганізацыі культуры, колькасць і якасць узровень мерапрыемстваў, рэалізацыя наватарскіх праектаў, стан матэрыяльнай базы, ахова і эфектыўнасць выкарыстання гісторыка-культурных каштоўнасцяў, узровень добраўпарадкавання і эстэтызацыі населенага пункта.

Найлепшым горадам абласнога падпарадкаван-

Пераможцы вядомы, але інтрыга застаецца

ня жадае называцца Жодзіна (Мінская вобласць). Раённага — Тураў, Капыль, Крычаў, Навагрудак, Глыбокае. Пасёлкам гарадскога тыпу — Карэлічы, Зэльва, Краснаполле, найлепшым аграгарадком — Крошын (Баранавічына), Парахонск (Піншчына), Дудзічы (Калінкавічына), Чырвоны Берэг (Жлобіншчына), Александрыя (Шклоўшчына), Пагародна (Воранаўшчына), Ракаў (Валожыншчына), Блізніца (Шаркаўшчына), Дабрамыслі (Лёзненшчына).

Цяпер гаворка пра “Чалавека года ў сферы культуры”. У намінацыі “Клубная дзейнасць” на гэтак званым прэтэндуючы галюны рэжысёр Палаца мастацтваў Бабурыска Анатоль Брычонак, загадчык Грынкаўскага сектара культуры і адпачынку Свіслацкага раённага цэнтру культуры і народнай творчасці Марыя Самалевіч, дырэктар Мірскага СДК Баранавіцкай раённай клубнай сістэмы Ларыса Давят, дырэктар Бацвіноўскага культурна-спартыўнага цэнтру Чачэр-

скага РДК Ірына Нікішо-ва, намеснік генеральнага дырэктара па спецыяльных праектах ЦК “Віцебск” Марына Раманоўская, галоўны рэжысёр аддзела традыцыйнага мастацтва і культурна-адпачынкавай дзейнасці Магілёўскага абласнога метадычнага цэнтру народнай творчасці і культурна-асветніцкай работы Наталія Маісеева.

Прэтэндэнты на званне “Чалавек года” ў намінацыі “Бібліятэчная дзейнасць”: дырэктар Гомельскай абласной універсальнай бібліятэкі імя Уладзіміра Леніна Марына Рафеева, дырэктар Барысаўскай цэнтральнай раённай бібліятэкі імя Івана Каладзева Алена Капыток. У намінацыі “Музейная дзейнасць”: загадчык экспазіцыянага аддзела Кобрынскага ваенна-гістарычнага музея імя Суворова Алена Рысь, дырэктар Гомельскага гісторыка-краязнаўчага музея Кацярына Варабей, дырэктар Карцічнай галерэі Гаўрылы Вацчанкі Людміла Шымбалёва, дырэктар Кармянскага раённага

мемарыяльнага музея імя Панцеляімона Лепаўскага Ала Балыш, старшы навуковы супрацоўнік Музея бітвы за Дняпр (Лоеў) Ксенія Сямашка.

Для ўдзелу ў конкурсе ў намінацыі “Народная творчасць” паддзена шэсць заявак. Гэта — кіраўнік Заслужанага аматарскага калектыву РБ народнага ансамбля “Брыз” Столінскай ДШМ Фёдар Вайцяхоўскі, кіраўнік народнага тэатра-батлейкі Цэнтру рамёстваў і традыцыйнай культуры Наваполацка Андрэй Рэцікаў, кіраўнік народнага ансамбля “Верас” Буда-Кашалёўскага РДК Аляксандр Новікаў, хормайстар народнага хору “Зараніца” Лельчыцкага РДК Уладзімір Ляўкоўскі, загадчык аддзела рамёстваў і традыцыйнай культуры Лідскага РДК Алена Шчэліна, настаўнік Клецкай ДШМ Крысціна Цыганкова.

Намінацыя “Народнае дэкаратыўна-прыкладное мастацтва” прадстаўлена наступнымі майстрамі: загадчык Германавіцкага

дома ганчара (Шаркаўшчынскі раён) Сяргей Рымдзёнак, разьбяр і метадыст-майстар Добрушскага раённага цэнтру рамёстваў Валерый Мінкоў, народны майстар выцінанкі Нараўлянскага раённага цэнтру рамёстваў Юлія Каўрус, майстар па шыўчыцы аддзела рамёстваў Слонімскага РДК Алена Міхед, народны майстар па саломкапляцэнні, малодшы навуковы супрацоўнік РДР цэнтралізаванай клубнай сістэмы Горацкага раёна Алена Зушчык.

Пры абмеркаванні персаналій высветлілася, што ў лік намінантаў трапіла шмат таленавітых асоб, а згодна з палажэннем конкурсу званне можа атрымаць толькі адзін чалавек. Міністэрства культуры будзе рэкамендаваць мясцовым уладам маральна і матэрыяльна прастымуляваць астатніх намінантаў.

Падчас вынікавай калегіі будучы названы пераможцы і ў шматлікіх іншых намінацыях конкурсу.

Для ўдзелу ў намінацыі “Найлепшы выканаўчы камітэт абласнога тэатральнага ўзроўню па рэалізацыі дзяржаўнай культурнай палітыкі” былі паддзены заўякі ад Гомельскага, Магілёўскага і Мінскага аблвыканкамаў. На званне “самага культурнага” райвыканкама прэтэндуючы пяць: Асіповіцкі, Бярозаўскі, Дзяржынскі, Іванаўскі, Кіраўскі. Немалая канкурэнцыя і ў сельскай намінацыі: там супернічаюць паміж сабой Бердаўскі (Лідчына), Васілішкаўскі (Шчучыншчына), Дзярэчынскі (Зэльвеншчына), Улукоўскі

Бясконцы тур па Радзіме

У аўторак, 22 студзеня, у офісе Нацыянальнага акадэмічнага канцэртнага аркестра Беларусі прайшла прэс-канферэнцыя яго мастацкага кіраўніка — знакамітага маэстра Міхаіла Фінберга.

Алег КЛІМАЎ / Фота аўтара

цы тур па вялікай і малой радзіме.

2019-ты пачаўся традыцыйным праектам “Мінскі джас”. Услед за ім прайшло ўжо XIX свята музыкі “Заслаўе — 2019”. У старадаўнім горадзе калектыву паказаў праграму “Вялікая акадэмія”, якая ўваходзіць у яго серыю музычна-асветніцкіх акцый “Гістарычныя канцэрты ў старажытных цен-

трах Беларусі”, і даў тры канцэрты — струнных і духавых інструментаў і ваякальнага дуэта; джазавай музыкі “Неба і зоркі”.

А літаральна сёння калектыву двойчы выступіць у Мазыры для працаўнікоў ААТ “Мазырскі нафтаперапрацоўчы завод” у рамках святкавання 44-й гадавіны атрымання першага палескага бензіну.

Сярод далейшых планаў на гэты год — паказ новых канцэртных праграм у Оршы і Мар’інай Горцы ў памяць пра Уладзіміра Караткевіча і Ігара Лунчана, святкаванне 90-гадовага юбілею Яўгена Глебава, 150-годдзя

да, і Брэсце — культурнай сталіцы СНД — 2019.

А вось у матчымым праекце, звязаным з 50-годдзем ВІА “Песняры”, аркестр, хутчэй за ўсё, удзелу не возьме. Міхаіл Якаўлевіч распавёў, што ў яго была размова з кіраўніцтвам цяперашняга Беларускага дзяржаўнага ансамбля, падчас якой прагучала прапанова аб сумесным праекце. Аднак у выніку згоды дасягнута не было. Маэстар лічыць цяперашніх музыкантаў легендарнага калектыву людзьмі таленавітымі, але перакананы, што ім трэба развівацца менавіта самім.

У размове з журналістамі дырыжор закрунуў і пытанне, якое хвалюе яго ўжо шмат гадоў — стан сучаснай айчыннай папулярнай музыкі. Спадар Фінберг вельмі крытычна ставіцца да “кнопкавай вятворчасці”, калі з дапамогай камп’ютэрных праграм музычны твор можна стварыць за дзень, а то і за некалькі гадзін, не выкарыстоўваючы “жывыя” інструменты. На жаль, у выніку атрымліваюцца безжыццёвыя аднадзёнкі. Адсюль і вытокі цяперашняга крывага крызісу, які ахапіў беларускую поп-музыку, калі яркія, запамінальныя,

здатныя жыць не адзін год рэчы з’яўляюцца вельмі рэдка. Як мала цяпер і аркестраў, здольных паводле свайго прафесіяналізму канкуруваць з гадаванцамі Фінберга. Дырыжор у сваіх выказваннях быў даволі рэзкім і прычыновым, не хаваючы сваю пазіцыю за дыпламатычнымі эўфемізмамі і адстойваючы вышыню прафесійнай планкі.

Закрануў маэстара і іншую праблему: ужо каторы год існуюць цяжкасці з выбарам беларускага ўдзельніка на Міжнародны конкурс выканаўцаў эстраднай песні “Віцебск”. Цяперашнія прэтэндэнты, на яго думку, таксама не адпавядаюць тым высокім крытэрыям, якіх вымагае спаборніцтва. У той самы час, Міхаіл Якаўлевіч перакананы: таленты ў краіне ёсць. Яму не раз даводзілася чуць цікавых маладых спевакоў і спявачак, але па нейкіх прычынах у лік патэнцыйных суіскальнікаў прызоў “Славянскага базару” яны не трапляюць.

Але завяршыў размову з журналістамі Міхаіл Фінберг усё ж на неоптымістычнай, паабяцаўшы, што ў будучыні ад Нацыянальнага акадэмічнага канцэртнага аркестра Беларусі трэба чакаць яшчэ мноства прыемных творчых сюрпрызаў.

Газета КУЛЬТУРА ШТОТЫДНЬВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСВУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдавецтва з кастрычніка 1991 года. Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Галоўны рэдактар — Ілья Васільевіч СВІРЫН; **намеснік галоўнага рэдактара** — Вераніка МОЛАКАВА; **адказны скартат** — Юры КАРПЕНКА; **рэдактар аддзелаў**: Надзея БУНІЦВІЧ, Яўген РАГІН; **аглядальнік рэдакцыі**: Дар’я АМІЛЬКОВІЧ, Настася ПАНКРАТАВА, Антон РУДАК; Юры ЧАРНЯКЕВІЧ; **спецыяльныя карэспандэнты**: Пётр ВАСІЛЕВІЧ, Алег КЛІМАЎ, Карспандант — Ганна ШАРКО; **фотакарэспандант** — Сяргей ЖДАВІЧ; **мастацкі рэдактар** — Наталія ОВАД; **карэктар** — Таццяна ПАНДЭНКА.

Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Факсімільны адрас: (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыя-выдавецкая ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”.

Дырэктар — СЛАВОДЗІЧ Ірына Аляксееўна.

Прытэмаст **Намеснік дырэктара** — КРІШЧЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна.

Прытэмаст: (017) 334 57 41.

220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.

Аўтары допісаў паведальніцтва прозвішча, поўнае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (імянар пашпарта, дату выдчы, кім і калі выдадзены першыя асабісты імянар), асноўнае месца працы, адрасны адрас. Аўтарскія рупкі і не рэзанацыя і не вяртацца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.

Матэрыял на правах рэдакцыі.

© “Культура”, 2018. Навона 3 899. Індэксы 63875, 638752.

Рознічны кошт — па дамоўленасці. Папідана ў друк 25.01.2019 у 18.00. Замова 219.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавецтва “Беларускі Дом друку”.

ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

Калонка рэдактара

Уся справа — у паслядоўнасці

Адна з галоўных адметнасцяў Падзі — самая вялікая ў Італі плошча Прата-дэла-Вале. На яе амаль дзевяці гектарах размешчаны адзін з самых амбітных праектаў еўрапейскага манументальнага мастацтва. Памкненне ушанаваць знакамітых падуанцаў прывяло да з’яўлення канала, аточанага ступямі. Агулам іх 78. Сярод прататыпаў ёсць як асобы сусветна вядомыя, гэтак і “мясцовага значэння”. Дзіўным чынам у гэтую пярсцю кагорту патрапілі і пару “нашых хлопцаў” — напрыклад, Стэфан Баторый, які вучыўся ў Падуанскім універсітэце, і Ян Сабескі — хто яго ведае, за якія заслугі. Шкада, няма Скарыны.

Ілья СВІРЫН

Але ў кожным разе... Паслядоўнасць — вось тое, чаму нам вярта ў падуанцаў вучыцца. Бо яе пакуль што бракуе.

Зразумела, ад такіх маштабаў у нашага чалавека захоплівае дух. Уявіце, каб, скажам, у Бабруйску з’явіліся 78 статуяў мясцовых герояў — прычым не абываючыя паводле мастацкіх сваіх якасцяў. А калі б сваіх герояў забракавала, там увекачылі б заадно і тых, хто проста “міма праходзіў”. Вось і задумваешся: як гэта ў падуанцаў атрымалася? У чым сакрэт?

Праходзячыся ўздоўж шэрагаў статуяў, ты навіна думаеш, нібы з’явіліся яны ў адначасе, як грыбы пасля дажджу: настолькі цэласным выглядзе ансамбль. На самарэч, гэта не так. Яго стварэнне запатрабавала ажно 63 гады — з 1775 па 1838.

Уявіце: шэсцьдзясят тры! Цэлае жыццё. Гэта ж колькі вадзі сплыло за той час! Колькі вакол было розных войнаў ды іншых міт-рэнгаў! Як эвалюцыя янавалі мастацкія густы? Колькі змянілася мэраў у Падзі? А колькі пакаленняў скульптараў!

І тым не менш, распачаты праект планамерна рэалізоўваўся. Яго не закінулі на паўдарозе і не перайначылі да непазнавальнасці. Таму ўрэшце ён шчасліва дапоўз да фінішу. Пасля чаго і ў падуанцаў з’явілася новая падстава для гонару на многія пакаленні наперад, і ў турыстаў — яшчэ адно месца для сэлфі.

Зразумела, параўноўваць нашы рэаліі цяжка. Досыць праблематычна знайсці ў шматвяковай гісторыі роднага краю адзінак часу ў 63 гады, за якіх не здарылася нейкіх глабальных гістарычных пературбацый.

Падняўшы нашу падшыўку ды азнаёміўшыся са Зводным планам манументальных пабудоваў, які мы публікавалі гадоў дзесяць таму, вы самі ў гэтым пераканаетесь. Бо далёка не кожная яго пазіцыя рэалізаваная. Пра некаторыя ўжо і прызабылі. Змяняюцца людзі ў муніцыпальных кабінетах — і замест адных прыгожых ідэй прыходзяць іншыя, яшчэ прыгажэйшыя.

Ёсць вядома, і прыемныя выключэнні — кшталту помніка Гедыміну ў Лідзе, створэнне якога выйшла на фінішную прамую акурат дзякуючы паслядоўнасці мясцовай улады. А вось Міндоўгу, які даўно ўжо меўся гарцаваць па Навагрудку, пашанцавала куды меней.

Тое самае тычыцца і такой сферы, як рэстаўрацыя. Колькі выдатных ініцыятыў было анансавана на старонках СМІ — але потым забук-васавала ўсімі коламі! Колькі сіл і сродкаў патрачана на падрыхтоўку праектна-каштарыснай дакументацыі, якой так і не сабіла ўвасобіцца ў матэрыяле! Чаго варта хача б тая ж музеэфікацыя Мінскага замчышча, якая пэўны час таму здавалася ўжо справай, ледзь не вырашанай!

Тут прыгадваецца эпізод з фільма Таркоўскага: калі штодня цягам доўгіх гадоў паліваць уторкнутую ў зямлю палку, урэшце яна зацвіце. Адна ўмова: палкі пры гэтым нельга мяняць на іншыя. Інакш цуду дакладна не здарыцца, а ўся арашальная справа будзе ўпустую.

Белыя плямы на карце памяці

Апошняя вайна прынесла Мінску не толькі разбурэнні. Яна пакінула па сабе і шматлікія сляды — месцы гібелі соцен тысяч людзей, забітых акупантамі і іх памагатымі альбо памерлых ад голаду ці хваробаў у нялюдскіх умовах канцэнтрацыйных лагераў. Гутарачы з простымі мінчукамі — асабліва старэйшага пакалення — не раз пераконваўся ў тым, што памяць пра вайну дасюль жыве ў сядомасці гараджан. Ды, на жаль, яна з часам сціраецца, скажаецца і разыходзіцца з рэальнасцю — што, пэўна, непазбежна. У любых раёне горада вам могуць паказаць дамы, якія, паводле чутак, стаяць на касцях ахвяраў апошняй вайны — але не заўсёды гэта будзе адпавядаць праўдзе. І ў той жа час, многія рэальныя месцы трагедыі забытыя, а людзі, якія жывуць побач, нават аб іх не задумваюцца. Як выправіць такую сітуацыю? Як данесці да сучаснікаў інфармацыю пра трагічныя старонкі гарадской гісторыі? Урэшце, як прадудліць спекуляцыі на тэме “горада на костках”?

АНТОН РУДАК

АГАРОДЖАНЬЯ КАЛОЧЫМ ДРОТАМ

Напрыканцы мінулага года агенства “Мінск-навіны” паведаміла пра хуткі пачатак перадпраектных работ па ўпарадкаванні месца пахавання вязняў канцэнтрацыйнага лагера “Дразды”. А трохі раней, напрыканцы кастрычніка, быў прадстаўлены план забудовы ўчастка ў Цэнтральным раёне Мінска, які ахоплівае ў тым ліку і тэрыторыю, дзе размяшчалася канцэнтрацыйны лагер, а таксама месца пахавання яго вязняў. План і прадудліць дэява стварэнне мемарыяла на магіле ахвяраў нацызму, і там, дзе быў сам лагер, з’явіцца жылыя кварталы.

І тут будзе дарэчы невялікая гістарычная даведка, якую я склаў на аснове шэрагу гістарычных да-

следаванняў. Лагер “Дразды” можна лічыць сумным сімвалам пачатку нацысцкага тэрору ў беларускай сталіцы — ён быў створаны гітлераўцамі яшчэ ў ліпені 1941 года. На плошчы ў 9 гектараў, агароджаную калочым дротам, сагналі каля 100 тысяч палонных салдат і афіцэраў Чырвонай арміі, а таксама 40 тысяч цывільных жыхароў; паводле загаду акупацыйных уладаў, у лагерах мусілі апынуцца ўсе мужчыны Мінска ў веку ад 15 да 50 гадоў.

Тэрыторыя лагера была падзеленая на шэсць зон, у кожнай з якіх утрымлівалася адпаведная катэгорыя вязняў: вышэйшы камандны склад, афіцэры, салдаты, цывільныя мужчыны, яўрэі, асобы з вышэйшай адукацыяй. Усе яны знаходзіліся проста пад адкрытым небам, пакутуючы ад гарачыні, смага ды голаду. Яўрэяў і камуністаў вывозілі за межы лагера і расстрэльвалі,

а целы кідалі ў траншэю, выкапаную напярэдадні вайны для пракладкі водаправода. Агулам у ёй спачылі каля дзесяці тысяч чалавек.

І вось, падчас свайго шпашыру я спрабаваў адшукаць гэты месцы. Сёння гэта няпроста: ландшафт змяніўся да непазнавальнасці. На месцы лагера — паміж вуліцай Нававіленскай і лукавінай Свіслачы — пасля вайны ўзнікла птушкафабрыка імя Крупскай. Месца пахавання вязняў — паміж Нававіленскай вуліцай і Даўгінаўскім трактам — забудаванае гаражамі. У 1996 годзе, пасля археалагічных раскопак і эксгумацыі целаў, там паўстаў сціплы помнік. У 2012 годзе гэтае пахаванне атрымала статус гісторыка-культурнай каштоўнасці, а ў 2017-м быў зацверджаны праект яе ахоўнай зоны.

Фармальна лагер у Драздах не лічыўся лагерам смерці — і тым не менш, яго вязні масава паміралі праз нялюдскія ўмовы ўтрымання: ад голаду, смага і гвалту. Таму ці не варта было б ушанаваць памяць ахвяраў не толькі на месцы пахавання, але і на тэрыторыі, якую займаў сам лагер — напрыклад, пазначыўшы пэўнымі манументальнымі сродкамі яго межы на мясцовасці? Гэта дазволіла б не толькі захаваць памяць, але і выразна пазначыць у грамадскай свядомасці тэрыторыю самога лагера і месца пахавання яго ахвяраў. Што важна хача б дзеля таго, каб не ўзніклі звыклыя ў падобных выпадках непаразуменні, калі народная пагалоска апавядае пра дамы “на касцях” — а такія чуткі не надта прывабліваюць патэнтныя забудов-

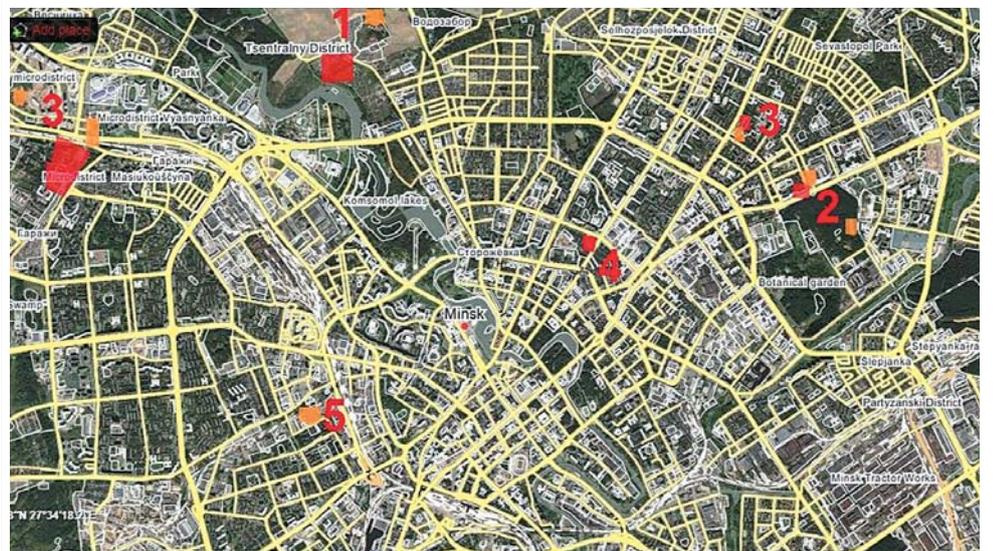
доўшчыкаў і жыхароў новых кварталаў.

Несупадзенне рэальных месцаў памяці і мемарыяльных знакаў, якія іх пазначаюць — у Мінску праблема даўняя і частая. Самы вядомы прыклад — манумент у памяць ахвяраў лагера смерці Трасцянец, які быў узведзены ў 1963 годзе амаль за два кіламетры ад месцаў самога лагера і знішчэння яго вязняў. Паступова сітуацыя выпраўляецца — яшчэ ў 2015 годзе была адкрытая першая чарга мемарыяльнага комплексу ў Малам Трасцяньці, у 2017-м ушанавання таксама месцы гібелі і пахавання вязняў ва ўрочышчах Благаўшчына і Шапкоўка. Але ў выпадку з іншымі сумнымі адрасамі часам яшчэ дагэтуль захоўваюцца прыкрыя недакладнасці.

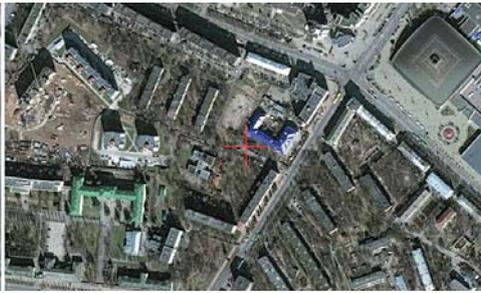
ПА СЛЯДАХ ГЕРОЯЎ СУПРАЦІўЛЕННЯ

Напрыканцы лета 1941 года лагер у Драздах быў расфарміраваны. Ваенна-палонных перавялі ў іншыя лагеры, створаныя ў Пушкінскім казарма (раён скрыжавання вуліц Якуба Коласа і Калініна), на тэрыторыі даваеннай Усебеларускай выстаўкі (раён дома па праспекце Незалежнасці, 93) і ў вайсковым гарадку ў Масюкоўшчыне. Умовы ствараліся надзвычай жорсткія. Палонныя былі вымушаны цяжка працаваць, не атрымлівалі належнага харчавання, паміралі ад голаду, хваробаў, здзекаў і пабоў.

На бульвары Талбухіна сёння можна ўбачыць брацкую магілу, у якой пахаваныя чырвонаармейцы, чые

Адрасы пакутаў на карце Мінска. Чырвоным пазначаны месцы лагераў, аранжавым — месцы расстрэлаў і масавых пахаванняў іх вязняў. 1. Канцлагер “Дразды”. 2. Канцлагер “Выстаўка”. 3. Шталаг 352 у Масюкоўшчыне і яго гарадское аддзяленне на Коласа. 4. Лагер СД на Шырокай. 5. Месца расстрэлаў на Тучынцы.

Лагер на вуліцы Широкай на нямецкім аэрафотаздымку часоў акупацыі і сучасны выгляд мясцовасці. У правым верхнім куце сучасная здымка — крыты рынак на Камароўцы, у левым ніжнім — будынкі Вайсковага шпітала. Будынак з сінім дахам — школа № 64.

Лагер у Драздах. 5 ліпеня 1941 года.

Тапонімы "Тучынка" і "Кальварыя" на плане Мінска 1928 года.

парэшткі былі перанесены з розных куткоў Мінска падчас яго пасляваеннага аднаўлення. Але, на жаль, на помніку ніяк не пазначана, што побач знаходзіўся лагер. Яшчэ адна брацкая магіла яго вязняў знаходзіцца ў парку Чалоскінцаў — і на помніку таксама ніякай згадкі, што тут пахаваныя ваеннапалонныя. Глумачэнне тут зразумелае: у сталінскія часы палон быў прыроўнены да здрады.

У лагеры ваеннапалонных у Маскоўшчыне, вядомым як Шталаг 352, загінулі каля 80 тысяч чалавек. Мемарыял на месцы пахавання ахвяраў быў узведзены яшчэ ў 1958 годзе для колішняй вёскі Гліншчы (раён скрыжавання вуліц Ціміразева і Нарачанскай). А вось тэрыторыя самога лагера, які знаходзіўся па іншы бок ад чыгуны — паміж вуліцамі Лынькова, Шімашэўкі і Чычурына — ніякім чынам дагэтуль не пазначана. Між тым, у колішнім вайсковым гарадку яшчэ захаваліся многія пабудовы з даваенных часоў — сапраўдныя сведкі жалімых падзей. Гэты казармы статусу помнікаў

не маюць — але ж ці не варта было б яго надаць хаця б некаторым, каб забяспечыць іх захаванасць — як напамін аб гісторыі лагера? Урэшце, тут мо бы з'явіцца і музей гісторыі Шталага 352, які б расказаў пра трагічную долю і подзвігі ваеннапалонных. А многім з іх удавалася ўдзячы, і яны працявалі гераічна змагацца супраць захопнікаў.

На жаль, ніяк пакуль не пазначанае і тое месца, дзе былі расстраляныя дзясяткі тысяч вязняў лагера — колішні хутар Петрашкевіча (у канцы вуліцы Ржавецкай), ля яе выхалу на Лыянскую). І, што прыкра, памяць пра тры падзеі знікае нават у мясцовых жыхароў. Пагатоў, пасля вайны на тым жа месцы ў Маскоўшчыне некалькі гадоў дзейнічаў працоўны лагер ужо для нямецкіх ваеннапалонных. Потым доўгі час там размяшчаліся вайсковыя часткі. Сёння вайсковы гарадок закінуты і паўху разбураецца, а на яго тэрыторыі паступова ўзнікаюць жыллыя кварталы.

Наступны адрас — спецыяльны лагер нацыскай службы бяспекі СД

на вуліцы Широкай (цяпер Куйбышава). Сюды трапілі вязні з іншых лагераў і яўрэі з гэта перад адпраўкай у Трасянец ці іншыя лагеры на тэрыторыі акупаванай Еўропы. Акурат у гэтым лагера, а перад тым і ў Маскоўшчыне, пэўны час знаходзіўся Аляксандр Пятчэўскі — будучы кіраўнік паўстання ў лагеры смерці Сабібор, якому прысвечаны вядомы фільм Канстанціна Хабенскага.

Памяць вязняў лагера на Широкай ушанаваная мемарыяльным знакам у Шпітальным скверы на рагу вуліц Куйбышава і Машэрава. Але сам лагер знаходзіўся крыху далей — бліжэй да скрыжавання вуліц Куйбышава і Харужай. Сёння на гэтым месцы жылыя дамы, школа і дзіцячы садок. Тут ужо нішто не нагадвае пра высачэзную агародку, якую выразна відаць на нямецкіх аэрафотаздымках часоў акупацыі.

МАГІЛЫ Ў ПЯСЧАНЫХ КАР'ЕРАХ

Адно з найбольш малавядомых і маладаследаваных месцаў памяці ў сталіцы — урочышча Тучынка, дзе 7 лістапада 1941 года адбылося першае масавае забойства мінскіх яўрэяў. На помніку, які з'явіўся ў 2008 годзе ля агароджы Кальварыйскіх моглак, напісана: "Каля гэтага месца ў 1941—1943 гадах фашысты расстралялі больш за 14 тысяч вязняў мінскага гета".

Але ўрочышча Тучынка насамрэч знаходзілася прыкладна за кіламетр адсюль — у раёне вуліцы Харкаўскай. Там былі пясчаныя кар'еры цагельных заводаў, якія нацысты з восені 1941 года выкарыстоўвалі як гатовыя магілы

для вязняў гета. Мясціны гэтыя былі малалюдныя, далёка ад вачэй непажаданых сведкаў — таму фашысты іх і абралі для сваіх злачыстваў.

Цяпер там — прамзона між вуліцамі Харкаўскай і Купрыянава. Рэльеф гэтай мясцовасці непазнавальна змяніўся, пра колішнія кар'еры нічога больш не нагадвае. Застаўся толькі будынак былой цагельні па адрасе Харкаўская, 7.

Зразумела, што помнік ахвярам Тучынкі паставілі там, дзе ён больш заўважны — ля ажыўленай гарадской магістралі. Але ж ці не варта ўшанавашь хоць сціплым знакам і рэальнае месца гібелі ахвяраў? Бо яно паступова сціраецца з людской памяці і праз пэўны час можа зусім згубіцца сярод новых гарадскіх кварталаў.

Як бачым, раней горадабудаўнікі не заўжды ўлічвалі патрэбы мемарыялізацыі канкрэтных лакалітэ, звязаных з нацыскай акупацыяй Мінска. На месцы лагераў і масавых пахаванняў з'яўляліся жыллыя дамы, аб'екты інфраструктуры, прадпрыемствы. Але ж сёння сітуацыя можа і павінна змяняцца. Дакладная інфармацыя пра месцы памяці ахвяраў нацызму робіцца ўсё больш адкрытай для даследчыкаў і грамадскасці. Неабходна яе ўлічваць і пры праектаванні ды забудове. Азначэнне такіх месцаў у гарадской прасторы дазволіць не толькі належным чынам ушановаць ахвяраў, але і захавашь памяць пра рэальныя месцы пакут нашых продкаў.

P.S. Зразумела, захаваць памяць пра звязаныя з жахамі вайны мясціны на сучаснай карце горада — гэта задача не з простых. Пагатоў, горад жа — не музей. Аднак на пытанне, як менавіта належыць гэта рабіць, якія спосабы вынаходзіць, павінны шукаць спецыялісты самага рознага профілю: прэстаўнікі муніцыпалітэтаў, архітэктары, музейшчыкі... Адным словам, тэма варта працягну на старонках "К".

Дзяжурны па нумары

Каб не стаць ныздарамі

А я кажу вам, шо кажон, хто гнівайціцца на свого брата напрасно, той мае йты пуд суд. А хто скажэ на брата свого "ныздара", того мае судыты высокой суд, а як хто скажэ "бызрозумный" — то мае папасты в огонь пык'лный. Гэта радкі з Евангелля, якое пераклаў на заходнепалескую гаворку навуковец і дыялекталаг Фёдар Клімчук, які пакінуў нас у мінулы кастрычнік. Зусім трохи не дажыўшы да прэзентацыі выдання, якая з аншлагам прайшла ў Мінску 23 студзеня.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

зроблены праект "Мапа дыялектаў", у якім паўдзельнічалі ўжо дзясяткі беларусаў, і ініцыятыўны бібліятэкараў па выданні невялічкіх дыялектных слоўнічкаў сваіх раёнаў, і стварэнне "Палескай батлейкі" Ларысы і Аляксандра Бышко, дзе персанажы размаўляюць на палескай гаворцы...

Літаратура на мясцовых гаворках для нас яшчэ ў навінку. Між тым, гэтыя гаворкі і досюль актыўна выкарыстоўваюцца ў маўленні беларусаў — асабліва старшага пакалення і тых, хто жыве ў сельскай мясцовасці. Фіксаваць дыялектнае маўленне можна з дапамогай транскрыпцыі (як пераважна і робяць навукоўцы), а таксама праз стварэнне адпаведнай графічнай сістэмы, звычайнай заснаванай на агульнапрынятым алфавіце — кірылічным, лацінскім і гэтак далей — каб з тэкстамі маглі пазнаёміцца не толькі вузкія спецыялісты, але і ўсе ахвотныя.

Гэтак і зрабіў Фёдар Клімчук, калі перакладаў на заходнепалескую тэксты Евангелля. Паклаўшы ў аснову гаворку з родных Сіманавічаў (Драгічынскі раён Брэсцкай вобласці), ён стварыў унікальную кнігу — Новы завет, які гучыць па-мясцоваму натуральна і арганічна. Проста адчуецца гэта самі: "Я вам кажу: як правдынасць ваша ны будэ сылшысё за правдынасць фарысеюв і книжнікув, то выт' ны выйд'ятэ в Царыство Ныб'снэ".

Старэйшае пакаленне палешукоў паступова адыходзіць у іншы свет. А значыць, знікае і тое адметнае маўленне, якое заўсёды прыягвала ўвагу беларусаў да дыялектаў, з Беларусі, але і з Украіны, Польшчы, Расіі ды іншых краін свету.

Кніга, падобная да той, якую стварыў Фёдар Клімчук — яшчэ адна спроба прыцягнуць увагу беларусаў да дыялектаў, да моўнага багацця роднага краю. Наколькі ўдала гэта спроба — гаворка для іншага, асобнага артыкула. Але пэўныя прыкметы зрухаў у кірунку захавання і папулярызацыі гаворак — навідавоку. Гэта і нядаўна

Згадаю і пра яшчэ аднаго папулярнага гэта гэта раз ужо падляскай гаворкі — Дарафея Фіёніка з Бельска-Падляскага, які ўжо цягам дзясятка гадоў выдае альманах "Бельскі гасцінец", дзе, акрамя польскай і беларускай моваў, друкуюцца тэксты і на мясцовай гаворцы кірылічным алфавітам. А яшчэ тую ж падляскаю гаворку прапагандае ўраджэнец краю Ян Максіміук, які друкуе свае тэксты на мясцовым дыялекце пры дапамозе лацінскага алфавіту.

Натуральна, усё гэта пакуль што толькі кропля ў моры. Але не заўважашь больш пільнай увагі да дыялектаў і гаворак з боку суайчынікаў ужо не выпадае. Бо *ныздарамі* — пустымі людзьмі, няздарамі, якія не захоўваюць свайго, роднага — беларусы ніколі не былі. Спашлюся хоць бы на той факт, што сам выхад перакладу стаўся магчымым дзякуючы неаб'якавым асобам: сродкі на выданне збіраліся на адной з краўдфандынгавых платформаў. А на саму прэзентацыю кнігі Фёдара Клімчука арганізатары былі вымушаны нават прыпыніць рэгістрацыю, бо ўсе месцы былі зарэзерваваны загалга. Пра падзею напісалі многія друкаваныя і электронныя СМІ краіны.

Да слова, гэтае выданне "на гаворцы" — не апошняе. З цягам часу плануецца апублікаваць і запісы палескіх песень, якія сабраў цягам свайго жыцця Фёдар Клімчук. Так што інфармацыйных нагодаў для папулярызацыі дыялектаў будзе яшчэ дастаткова.

За пачатак адліку вялікай, слаўнай і ў чымсьці драматычнай гісторыі "Песняроў", прынята браць 1 верасня 1969-га, калі калектыву "Лявоны", атрымаў права называцца вакальна-інструментальным ансамблем. А ўжо годам пазней ён быў перайменаваны ў "Песняры". Гэта значыць, у першы дзень сёлетняй восени наша краіна — ды і, упэўнены, як мінімум уся постсавецкая прастора — адзначыць залаты юбілей легенды! Натуральна, "К" — не магла абмінуць увагай будучую падзею. Гэтай гутаркай мы адкрываем серыю інтэрв'ю з музыкантамі, якія псалі і працягваюць пісаць хроніку славаўтага ансамбля. І першым суразмоўцам стаў артыст, які быў сярод тых, хто стаяў ля вытокаў "Песняроў" — Уладзіслаў МІСЕВІЧ.

Алег КЛІМАЎ /
Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

"Я пакаяўся перад Мулявіным"

— Зусім нядаўна выйшла ваша кніга "Песняры": я раман з працягам пішу". І працаваць над ёй вам дапамагалі былы галоўны рэдактар нашай газеты Сяргей Трафілаў. Дарчы тут будзе ўспоміць і аб тым, што журналіст, першы намеснік дырэктара РВУ "Культура і мастацтва" Людміла Крушынская з'яўлялася аўтарам самага першага бесцэзера пра Песняра "Уладзімір Мулявін. Нота лёсу"...

— ...які ўжо вытрымаў дапоўненае перавыданне пад назвай "Уладзімір Мулявін. Сэрцам і думай". Так, літаратуры пра "Песняроў" хапае. Напрыклад, мемуары Леаніда Барткевіча "Песняры" і "Воляга" — як бы да іх хто ні ставіўся. Або кніга Марыны Мулявінай і Волгі Брылон "Уладзімір Мулявін і Лізія Кармальская. Недамоўленае..." Мая выйшла ў расійскім выдавецтве, у Екацярынбургу, беларускія чытачы могуць набыць яе пакуль толькі па пошце, але перамовы з нашымі гандлёвымі арганізацыямі наконце яе продажу ўжо ідуць.

— А што вас падштурхнула да яе стварэння?

— Дакладней, не што, а хто. Гэта мае блізкія сябры — маскоўскі кампазітар, піяніст і адначасова прадпрымальнік Юрый Кунец, музыкант "Беларускіх песняроў" Алік Кашікаў, "крамлёўскі доктар" Валодзя Смольнікаў. Яны несупынная мяне даймалі (асабліва ў лазні, калі я ім усялякія байкі распавядаў): маўляў, напішы ды напішы. І аднойчы дайснудлі. Да таго часу я ўжо быў добра знаёмы з Сярохам Трафілавым. Звярнуўся да яго па дапамогу, і ён выступіў у ролі літаратурнага рэдактара. Я застаўся вельмі задаволеным супрацоўніцтвам: выявілася, што гэта не проста адораны газетчык, а чалавек, які валодае сапраўднымі пісьменніцкімі

навыкамі. Чатыры гады мы працавалі над кнігай — і, здаецца, атрымалася. Ужо ёсць рэцэнзіі — даволі хвалебныя і, што вельмі важна, напісаныя прафесіяналамі.

— Не з адных жа толькі бак-ек складалася кніга?

— Не, не, не! Проста яна напісана лёгкай ды іранічнай мовай, да чаго мы і імкнуліся. Ёсць нават трохі моцных слоўцаў — сябры ў курсе, што я магу сабе часам такое дазволіць у гутарцы. Ёсць трохі маёй біяграфіі: пра тое, як я граў у аркестрах Арэнбургскай савораўскай і Арэнбургскай вышэйшай лётнай вузельняў, як служыў у Беларускай ваеннай акрузе, як у Мінску ў ДOME афіцэраў пазнаёміўся з Ва-

лодзем Мулявіным, як з ім працаваў у філармоніі — і як з музычна недавучаных, па шчырасці, людзей узнік знакамты ансамбль, які прайшоў праз усё мае жыццё. А без баск, натуральна, нельга было абійсці!

— Але нейкія таямніцы вы так і не раскрылі?

— Вядома. Ёсць таямніцы, якія сьдучу у магілу разам са мной. Гэта тычыцца, напэўна, у першую чаргу адносін з некаторымі "песнярамі", якіх я называю шкоднікамі — пасля таго, што

надзвычайны спявак, які валодае фантастычным голасам. А пра маё бачанне некаторых яго чалавечых якасцяў я прамаўчу.

— Што, і тыя міфы, якія склаліся вакол "Песняроў", вы разбураць не сталі?

— Кштатту таго, што "бітлы" намі захапіліся? Я так скажу: не выключана, што асобныя міфы мелі пад сабой падставу. Пэўныя ніткі паміж "Песнярамі" і ўдзельнікамі The Beatles праз нейкія трыція рукі цягнуліся. Аднак ніякая абсалютна

узбек маглі нешта праспяваць па-беларуску. Дзіўна! Да ўсяго, "Песняры" не толькі адкрылі беларускую пазію для жыхароў іншых рэспублік СССР — яны і для саміх беларусаў яе адкрылі! І што ў выніку? Сёння шалёнай цікавасці ў сярэдняга і старэйшага пакалення людзей да спадчыны ансамбля я не назіраю. Пра маладзё наогул няма чаго казаць.

— А як жа збітыя словы, што "Песняры" — гэта наш гонар, наша гісторыя?

гэтых адрэзкаў называць нейкія прозвішчы. Але калі ўжо агулам... Пра маю сціпую асобу я ўжо сказаў. Валеры Яшкін, хоць гэта і не мой любімы персанаж. Шурык Дзямешка. Лёня Тышко. Валера Мулявін. Валяцін Балдыраў — халія і ён складаны чалавек. Лёня Барткевіч. Толя Кашапаравіч. Вова Качэнка. Бора Барніштэйн — таксама складаны чалавек, але яркі музыкант, які мала ў "Песнярах" прапрацаваў. Ігар Палівода, скрутулізны і далікатны — усё ноты для нас пісаў. Дзямешка нават нежак паслаў яго, сказаўшы, што па "кручках" не грае. Валера Дайнека. Ігар Пена. Валодзя Бяляеў — няпросты хлопцек, які шмат зрабіў. Саша Расотчын. Алег Моўчан — ён у вельмі крытычнай сітуацыі сябе праявіў з найлепшага боку. Алік Кашікаў. Алег Аверын.

— Як бы вы хацелі, каб было адзначана 50-годдзе "Песняроў"?

— Найскладанейшае пытанне. Вось гады, год ужо пачаўся, а ніхто, па-мойму, яшчэ не чухаецца адносна таго, як будзе праходзіць юбілей. Для нас, "Беларускіх песняроў", цяжкасці заключаюцца ў тым, што нам трэба будзе падлаўжацца пад дзіржансамбль — і па даце, і па праграме. А калі мы на гастролях за мяжой будзем — дык што, нам усё кідаць і вяртацца ў Мінск? Лёгка сказаць. Пакуль ведаю толькі адно: у Маскве юбілей адзначаць, захады па яго арганізацыі ўжо робяцца. Свята там дакладна атрымаецца.

З нагоды святаў, дарэчы. У верасні мы далі два канцэрты ў Іванаве ў рамках Дня беларускага пісьменства, кулы нас запрасіў міністр інфармацыі Аляксандр Карлюкевіч. І былі ззіўленыя, што ў Беларусі могуць выдатна праводзіць маштабныя свята — не толькі адзін "Славянскі базар". Я без усякай іроніі гэта кажу, бо ёсць з чым параўноўваць. Мы выступалі на падобным мерапрыемстве ў Расіі — на Дні славянскага пісьменства і культуры. Дык наша было арганізавана не горш. Можна, і з юбілеем гэтак жа выйдзе. Будзем спадзявацца.

— Як думаеце, ці прыво-яць старой "песняроўскай" гвардыі званні народных артыстаў Беларусі?

— Моцна сумняваюся. Халія на дзесяцігоддзе мне, Тышко, Дзямешка, Кашапараву і Барткевічу далі "заслужаных", а Мулявіну — так, "народнага".

— А дла вас гэта важна?

— Чаго какетнічаць — прыемна было б.

— Уладзіслаў Людвігавіч, ці ёсць у вас жаданне пагаварыць з Мулявіным?

— Пагавару, нікуды не падзенуся... У кнізе я распавядаю пра тое, як у мяне ўжо "адбыўся" кантакт з Валодзем. Расчуліў ён мяне вельмі моцна. А я пакаяўся перад ім...

Мацней аранжыроўшчыкаў, чым у "Песнярах", у Саюзе не было — такую высокую планку мы задалі і сабе, і іншым. Ды і ў параўнанні з некаторымі вядомымі заходнімі музыкантамі, якія выкарыстоўвалі тыя ж інструменты, што і мы, "Песняры" нярэдка выйгравалі.

дакладнай інфармацыі пра тое, што тхосыці з гэтай цацверкі згадваў у якім-небудзь кантэксце назву нашага ансамбля, не існуе. Што ёсць дакладна? Карыкатурны аповед Лёні Барткевіча пра яго сустрэчу з Джорджам Харысанам. Карыкатурны, але прыгожы. Думаю, што нічога, акрамя як "Хэлоў!", яны тады адзін аднаму не казалі.

— Скажыце шчыра: а як вы сёння ставіцеся да таго, што ансамбль рабіў паўстагоддзя таму? Як бы вы непрадзята адрэагавалі творчасць "Песняроў"?

— Ох... Я тут нядаўна пераслухоўваў нашы старыя запісы і лічу, што мацней аранжыроўшчыкаў, чым у "Песнярах", у Саюзе не было — такую высокую планку мы задалі і сабе, і іншым. Ды і ў параўнанні з некаторымі вядомымі заходнімі музыкантамі, якія выкарыстоўвалі тыя ж інструменты, што і мы, "Песняры" нярэдка выйгравалі. Праграма "Абрадавыя песні" — гэта наогул нешта! Неймаверная вакальная складанасць. А буйныя формы? Хто, акрамя нас, зрабіў у Саюзе столькі маштабных твораў? Імкненне ўвесь час рухацца наперад, рэвалюцыйнасць — вось што было характэрна для "Песняроў" у іх лепшыя гады.

Не ведаю, наколькі беларускі музычны фальклор унікальны ў сусветным маштабе, але мы настолькі яго "ўзаралі", аддаўшы яму нашы маладыя жыцці, што дзякуючы нам ён лічыўся ледзь не галоўным ва ўсім Саюзе. І латыш, і грузін, і

— Вы ўжо прабачце, але не адчуваю я ў побыце, што з'яўляюся гонарам і гісторыяй! Па сутнасці, мы і былі тымі The Beatles для СССР і асабліва Беларусі. А колькі засталася беларускіх "бітлоў" першага склікання? Я ды Лёня Тышко, што жыве ў Ізраілі. І якія ўвага ды павага на Захадзе да Пола Макартні і Рынга Старта? Хіба маем мы тут палобнае? Крыўдна? Ды не хацелі бы я скардзіцца на кожным куце! Пагадоў, нехта скажа: маўляў, чаго яму яшчэ трэба? Вунь, жыве сабе, ходзіць, канцэрты дае — значыць, пэўна не галодны...

— А на сябе "аб'ектывку" зможае скласці?

— Ты мяне сваімі пытаннямі ўсё ў тупік спрабуеш загнаць... На нейкім этапе мая музычная роля ў калектыве была больш важкая, на іншым — менш. Граў так, як належыць. Спяваў мала, але "праходзіў" у публікі лепш за ўсіх. Шмат займаўся адміністрацыйнымі справамі. У "Песнярах" ніколі не быў галоўным хуліганам: у маладосці таксама свавольў, але меру ведаў.

— Якія гады працы ў ансамблі для вас былі самымі прадуктыўнымі і цікавымі?

— Ды ўсе! Напружвала, калі адбывалася немагчымаваная ратацыя. Усе гэтыя прыходы-сьходлы: Качэнка, Палівода, Барткевіч...

— А хто яшчэ, на ваш погляд, з музыкантаў "Песняроў" сыграў важную ролю ў гісторыі ВІА? Вядома, калі не браць у разлік Уладзіміра Георгіевіча.

— Больш правільна было б разбіць яе на гады і для

фота Яўгена КОПЧАВА

“Адліга”. 1994 год.

Акварэль як стасункі з людзьмі

“Касцёл у Раўбічах”. 2003 год.

25 студзеня ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў адкрылася выстава мастака-графіка Вячаслава ПАУЛАУЦА “Акварэльны сусвет”. Сёлета беларускаму віртуозу акварэлі споўніцца 60 гадоў, і да гэтай даты ён сам зрабіў сабе падарунак — падрыхтаваў да друку альбом-манаграфію сваіх твораў. Альбом і даў назву выставе, а яго прэзентацыя была спалучаная з вернісажам.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ

— Спдар Вячаслаў, наколькі для вас — вядомага мастака, чые творы ёсць у прэстыжных дзяржаўных зборах і прыватных калекцыях — было важна займаць яшчэ і друкаваны альбом?

— Дыплом як графік я абараніў у Тэатральна-мастацкім інстытуце ў 1982 годзе. А ўдзельнічаць у выставах пачаў нават раней — у 1979-м. За прамінулы з тае пары час выходзілі пра мяне нейкія публікацыі ў перыёдыцы, былі згадкі ў каталогах выстаў ды інтэрв’ю на радыё і тэлебачанні. Але ў бясконцай інфармацыйнай плыні ўсё гэта кудысьці знікае. А кніга — рэч, якую можаш узяць у рукі...

Кожны чалавек творчай прафесіі мае патрэбу азірнацца назад і асэнсаваль зрабленае. Вось з гэтай патрэбы і вынікае мой альбом “Акварэльны сусвет”, дзе на 112 старонках прадстаўлена лепшае са створанага мною. Лепшае паводле майго разумення, бо і адбор работ, і макет выдання я рабіў сам. Для мастака дарагое ўсё, што ён намаляваў. А тут давялося сістэматызаваць, вызначаць, што важна, а што другаснае. Я нібыта ўбачыў сябе староннім вокам, паглядзеў на свае здабыткі збоку. Мяркую, нават калі б кніга не пабачыла свет, ужо ад самой працы над ёй для мяне была б вялікая карысць.

— Што было крытэрыем адбору твораў?

— Я спрабаваў паглядзець на свае работы як старонні назіральнік, для якога Вячаслаў Паўлавец — не сябра, не сваяк, не добры прыяцель, а

цалкам старонняя асоба, якой можна шчыра сказаць, што ты пра яе думаеш, што табе даспадобы, а што нецікава.

Да такога погляду я ў пэўнай ступені падрыхтаваў сваёй прафесійнай дзейнасцю, бо працу мастацкім рэдактарам часопіса “Мастацтва”. Ды ўсё ж адна справа рэдагаваць іншых, а зусім іншая — сябе самога. Разумеецца, за кожным эскізам, накідам, замалёўкай — свая гісторыя. Нейкая, здавалася б, драбязя, выпадковая нататка можа стаць асновай важнага твора, запачаткаваць сюжэтную нізку. У далейшым выпадку я жорстка адсякаў усё, што не пасуе канцэпцыі.

Вельмі важна правільна скампанаваць выявы на старонках кнігі — гэта бадай тое самае, што экспазіцыя выставы. Можа здарыцца так, што дзве ўдалыя работы, змешчаныя побач, будучы адна адной замінаць. І наадварот — падабраныя “ўрыфму” творы сярэдняга класа ў спалучэнні набываюць новую эстэтычную якасць.

— Мяркуюце, кніга ў вас атрымалася?

— Спалзяюся, што так. Хаця лепей задаць гэтае пытанне не мне. Сярод іншага, я імкнуўся так пабудаваць візуальны шэраг, каб захавашь храналагічную паслядоўнасць — і такім чынам адлюстравашь сваю стылёвую эвалюцыю ад 1970-х гадоў да сённяшняга дня.

— Навучанне на кафедрах графікі нашай акадэміі скіравана на падрыхтоўку майстроў эстампу. Аднак вы абралі як інструмент творчасці акварэль...

— Мне дзеля гэтага не даводзілася ламаць сваю псіхіку і змяняць мен-

тальнасць. Проста трэба было адчуць тэхнічныя асаблівасці і выяўленчыя магчымасці акварэлі. Скажу болей: акварэль адпавядае майму характару, майму стаўленню да жыцця. На акварэль нельга “ціснуць”, акварэль трэба “слухаць”. І калі ты яе разумееш, дык гэтае разуменне пачынае дапамагаць табе выказаць тваю думку, увасобіць патрэбны вобраз.

Акварэль з рознай паперай працуе па-рознаму. Яна можа распыкацца, а можа быць фіксаваным мазком. У адных выпадках яна высьхае хутка, у іншых — доўга захоўвае вільготны стан. Гэта трэба ведаць і ўмець скарыстоўваць.

Тое ж і ў стасунках з людзьмі. Я імкнуўся па-збягаць крокаў, якія могуць стаць неўзвартнымі, спрабую разумець іншых

і не навязваць ім сваё бачанне, свае думкі. І менавіта праз гэта часта маю адсумоўі карысць.

— У творчасці для вас перадусім важны разлік ці эмоцыі?

— Для мяне “разлік” рыфмуецца з “пралік”. Я больш даяраю інтуіцыі і эмоцыям. І збольшага інтуіцыя мяне не падводзіць. Як для мастака для мяне важна першае ўражанне: цікава або нецікава, хвалюе або пакаідае абыякавым.

— А як вы адчулі, што акварэль — ваша справа?

— Атрымалася гэта нібыта выпадкова. Але збег абставін гаворыць, што ўсё да гэтага шло. Згадаю сваю працу над дыпломнай работай. На кафедрах графікі прыярытэтай лічылася праца ў матэрыяле — афорт, літагра-

фія, іншыя віды эстампу. Тэмай дыплама я абраў эпічную паэзію Янкі Купалы. Меркавалася, што гэта будзе серыя афортаў. Палышоў да справы грунтоўна — збіраў матэрыял, рабіў эскізы. Іх мне трэба было прадставіць на праглядзе пераддыпломнай практыкі, часткай якой з’яўляецца практыка эцюдная.

Я вельмі шаную Купалаўскі пафас, сацыяльны змест паэзіі Песняра, але, калі ўваходзіў у тэму, зразумеў, што мне бліжэй ягонае лірыка — “Явар і каліна”, “Жнян”... І трэба ж было так здарыцца, што эцюдная частка пераддыпломнай практыкі праходзіла ў вёсцы Відгошч — непадалёк ад тых мясцін, дзе прайшло дзяцінства паэта. У савецкі час яе перайменавалі ў

Камсамolec. Мяне вельмі ўразілі тамтэйшыя краявіды. І ў творчым сэнсе я адчуў нейкую разнявольнасць, эксперыментаваў з рознымі тэхнікамі — змешваў акварэль і туш, замест фарбы скарыстоўваў зялёнку... А галоўнае, зразумеў, што трэба не ліозорнасці дамагацца, а імкнуцца да вобразнасці. У далейшым выпадку — паспрабаваць прачытаць гэтыя краявіды як Купалаўскія радкі.

І калі я выставіў на праглядзе, так бы мовіць, “выпакутавання” сюжэтныя эскізы афортаў і гэтыя эцюды — па сваёй сутнасці, акварэльныя — зробленыя лёгка, без напругі, што называецца, на адным дыханні, дык камісія сказала: рабі на дыплом пейзажы. Бадай з таго моманту я і адчуў сябе акварэлістам.

— Якая, на вашу думку, самая “акварэльная” пара года? І дзе ў Беларусі самая “акварэльная” мясціна?

— Самым акварэльным месцам Беларусі для мяне так і засталася вёска Відгошч. Гэта Мінская ўзвышанасць. На Берасцейшчыне або Гомельшчыне роўнядзь, а тут над пейзажам добра папрацаваў ледавік — гэты ландшафтны дызайнер. Пагоркі з пералескамі, рачулікі...

Як мастак я болей за ўсё люблю зіму. Вельмі зручна: пазначыў нешта некалькімі мазкамі на белай паперы — і маеш зімовы краявід. Максімум эканоміі! Жартую. А насамрэч, мне вельмі даспадобы матывы першага, яшчэ незатаптанага, снегу. Акварэльны жывапіс сутнасна блізка да каліграфіі, калі літара-выява пішацца-малюецца ў адзін дотык пэндзля.

— На беларускія пленэры запрашаюцца творцы з блізкага і далёкага замежжа. А ці можа замежнік так адчуць нашу прыроду, як тутэйшы чалавек?

— Я быў у Італіі, захапляўся тамтэйшымі краявідамі — горы, мора... Аднак для мяне гэта атракцыйная прыгажосць. Я ўспрымаю яе вонкава, як эфектную паштоўку, але сэрца яна мне не крапае. А вось у шэрым колеры беларускай прыроды знаходжу мноства адценняў, бо гэта іншы ўзровень успрымання. Мяркую, для італьянца ці, скажам, афрыканца Беларусь будзе цікавай як нешта адраознае ад таго, што яны маюць на радзіме. Але на ўрад ці замежнікі стануць углядацца ў нашы адценні, цікавіцца нюансамі. Каб гэта бачыць, трэба тут нарадзіцца і сярод гэтага жыць. Хаця я магу і памыліцца...

Маленькі чалавек і вялікая пячатка

У Рэспубліканскім тэатры беларускай драматургі звырнуліся да **"Мудрамера" Мікалая Матукоўскага. Класіка часоў перабудовы, якая калісьці абвешчала ледзь не ўсе тэатры краіны, аказалася вельмі актуальнай, асабліва пры цяперашняй сцэнічнай рэдакцыі.**

Надзея БУНЦОВІЧ / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Людміла Сідаркевіч, Ілля Яніскі, Таццяна Мархель і Андрэй Дабравольскі.

Вьнаходніцтва, што дазваляе вымараць чалавечую дуарсь (ці, у супрацьлеглась да яе, мудрасць), ужо даўно не сенсация. Усе адкрыта гавораць пра гэты на ўзровень інтэлекту (IQ), у інтэрнэце можна знайсці безліч метадак, каб праверыць магчымасці свайго шэрага рэчыва. А паводле п'есе недалучаны і таму недыпламаваны інжынер Мурашка прыносіць у Міністэрства ўзгадненні апарату у выглядзе кросла, сеўшы ў якое, чалавек адразу атрымае свайго прысут: геній ці закончыны дурань. Дык у чым навіна? У хуткасці і беспаспелыя вынікі? Бо шкада прабыраць, разлічанана на мудрасць ад нуля да духот праінтэаў, мае толькі пільн градацый — ге-

ній, талант, норма, дурань і закончаны дурань. Мастакі кіраўнікі тэатра, рэжысёр Аляксандр Гаршуеў вельмі ўважліва і разам з тым смела прайшоў па тэатры і максімальна наблізіў дэяне да цяперашніх рэалій. На месца састарэлых з'яў прыйшлі сучасныя аналагі, з ліку наведвальнікаў міністра знік дыржакар фабрык аўтэнна і прывядзення ёй асістэнткі для эманстрацыі распрацаваных мадэляў, замест "галасу ў тэлефоне" мы бачым відэаазанкі на маніторах. Мелодыя піяністкага "Спаўні" закладзеная ў прабыр, каб угодзе ігнаць геніяльнасць, змянілася, у адвядзенасці з

еўропаэнтрызмам і сусветнымі замахамі, на бетхоўенскую оду "Да раласці". Памыкачала аўтэнна наменіка міністра па іярэчаных Папсусеаў: у спектаклі гераіня атрымаўе 50 адсоткаў мудрасці — замест нуля, як было ў п'есе. Узбагаціў характар вьнаходніка Мурашка: гераі паўстае янчэ і дэжыліменам, утойаюаца ад прысутных вьнікі эаіравання Тамары Цшафеўскай. Далася пачаткова бізмоваўна сігна рамантычнай сьцэны міністра за скаржаркай. Але фіналы спектакля, пазначана, як і п'еса, жанрам сатырычнай камедыі, стаў трагічным: Мурашка памірае. Яа ног

Максім Паніматчанка.

нібожчыка кладуша кветкі, падараныя на спаканні ў пачатку спектакля, што, да ўсяго, "закальцоўае" спектакль выбіў яркімі акцэнтамі праміям. Самай разьвітай у усіх персанажах быў баўста Бабуля (Таццяна Мархель). І насьціку той свабоды, нязмушанасці,

красленую намнога больш, чым у п'есе: неабходнасьці самастойнасці ў прынцыпі расшэўна і ўласна аказаньня за іх. Буларактэрам як адно з наступствў запліўнага цырыфікацыяна і вытворчых інфляцыянась аказваюа знігванымі прычынаўна-вьнаковай сувязю.

На гэта праце сьзнаграфія Юрыя Саламонава: вялізны памеру тэлефон (чорны, сталініскі часоў, ён разам з іншымі дэталімі мінуўшчыны стварае гістарычную перспектыву), пячатка, капітал з ручкай. Усе дэталі — прайшоў. А прэ-пап'е, якім у бэлыя часы прамакалі чарніла, у тым ліку ад пастарэных пячатка і штэмпеляў, ператвараюа ў качалку-арэлі. У такім атачэнні, як на стаде Гулівера, кожны з гераюў устрымаюа малянькі чалавечкам, адсылаючы да праблематыкі рускай літаратуры — ад Пушкіна і Гогаля да Зошчанкі і Булгакава. Спасьлік на творчасць апошняга выгладзе і сьметнік абпал апісанна сцэнічнага паодьму, што вымушае ўзгадаць крылаты выраз з "Сабагна сэрца": "разруха ў гомовых богах (мастак па кашама — Марына Алена), бышам дэяне адбываюа дэяці на будоўлі — ці то проста будынку, ці то нейкай новай істанцыі (усе жа асобна Міністэрства ўзгадненнаў, на ішчасце, шотэры з галіны фантастыка).

Спектакль выбіў яркімі акцэнтамі праміям. Самой разьвітай у усіх персанажах быў баўста Бабуля (Таццяна Мархель). І насьціку той свабоды, нязмушанасці, разумення непакісных законаў існавання ўсяго жывога яна хоча папяршы свай на ішчасцікам, нават пасля свай ёй смерці вызаліўшы іх ад заліпных вьпацтў, чэраў, нерываньшій. Роля, завадзюа б і эпізодычна малянькія — усю на адну сцэну. Але аднака "талант", атрымана гераіня на мурамерным апарате, — гэта і талант (больш за тое, геніяльнась) самай актрысы. Некаторыя дэючыя асобы маюа па два выканальніцкі склады, з якіх асабіста я бачыла прэм'еры. Ражысёр не шкадуе сатырычных фарбаў, даводзячы іх згушчанаь (а разам з тым, і ўвесь спектакль) да мякка абсурду. Нюра (Марыя Пятровіч) становіаця яркай паодьму на растэражаваных у анекдотах і тэлесерыялах "сапраўных бландынак". Будучы Нобелеўскі лаўрэат Залівака (Уладзіслаў Ноздрын) — гэтакі апаната вясьлем (калі не было б так сумна ад яго прапануаў) вяр'ітам. Бо вера ў тое, што курка зьяе яйка, ледзь толькі і скажуць "куд-куд", — гэта, па сутнасьці, даведзена да абсурду рэчаіснась, дэ многае робіаця "па загадзе", а не зводзячы да аб'ектываў, нэталпаадця каленна чалавеку прароцкіх заканамернасцяў. Андрэй Дабравольскі, больш вядомы па кіна-

дымаках, атрымаў, нарэшце, цэнтральную ролю, прычым бэ "дублёраў". Міністр Вяршыла ў яго выкананні падданы рознабакова і недэянаця. На адным баку чалавечых якасьцяў і шчыра ішчарна любюа да маі. На другім паодьку — абьыкаюаь да сьмі і дэшым, на імяні якіх ён вось-вось забудзюаь, службовыя раманы (адзін — рамантычна-сексуальны, другі — сьброўска-платанічны, скіраваны на вырашэньне вьтворчых праблем). Гэтака жа істаюаця шалі ў дэлавоў сьферы, дэ міністр то слухае свой розум і сэрца, то прытрымлюаця бязгэдулькі інструкцыі. Пры такім раскладзе Мурашка (Валынцін Салаўёў), які сімвалізуе карпатлівага творцу (у п'есе, як можна заўважыць, усё імяны "гаваркія", сэнсава, становіаця не столькі антаганістам чыноўніка, колькі яго магчымым партнэрам. Стасункі, дэ адзін у палёце думак фантазіруе шалёным ідэямі, а другі займаюаця іх удалым "прызямленнем", укараненнем, прадажам-распаўсюджаннем, з'яўляюаця адной з самых удалых мадэляў любові, творчэсці і вьтворчэсці, калі бы толькі не замянілі бьіаракратычна прашкоды. **К**

Мастак ставіць касету ў магнітафон, але стужку "зажоўае". Гукі музыкі заповоўаюаця і змаюаця. Андрэй Струміла дастае касету з цэнтра — і цярпліва пачынае раскручваць плёнку. Разабраўшыся, вяртае касету ў магнітафон — і музыка зноў запэаюа пакой. Менавіта так заканчваюаця дакументальна стужка Андрэя Куцілья Sumta, натхняюаця на рух наперад і дорачы адчуванне крохкасці і прыгажосці кожнага імянныя. Фільм-пераможца Міжнароднага фестываля дакументальнага кіно ў Амстэрдаме IDFA на мінулым тыдні прэзэнтавалі кінамаграфічнай публіцы ў Мінску.

Брама "Сумы"

Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ

Нагадаю, што "Сума" была прызнана карцінай на фестывалі ў конкурсе фільмаў сьрэдняй працягласці. У ле цэнтры — постаць польскага мастака беларускага паходжаньня Андрэя Струмілы, з якім рэжысэр панаімаў мастацтвазнаўца і ў далейшым суаўтара сьніарыя Таццяна Сембэр.

Месца дэяння ў стужцы — дом мастака Андрэя Струмілы.

Але гледачу варт акінуць усё знаёмая патарна "кіно пра мастака": лінейны аповед, шчырая маналогі... Стужка Андрэя Куцілья бабудавана зусім іным чынам. У ёй энэргетычным цэнтрам становіаця дом Андрэя Струмілы на Паліяшчы: ад яго сьзірання, нібыта ад кінутага ў ваду каменя, разьходзяць колы сэнсаў. Мастак як стваральнік свайго сьвету і як сам сьвет, да якога ігнацэнта іны чалавек. Ды ў палон якога трапілі і мы, гледачы, дзакуючы таланту рэжысэра і яго смеласці адсякаць залішняе.

Пан Андрэй нарадзіўся ў Вільні. Яго дзед — у Мінску. Мастак, якога ў Польшчы клічуць "Леанарда", вучыўся ледаратарства ў Ладзіскава Страмінскага, жыхара Вялікага Княства Літоўскага, як ён нізаво сьбе сам, мае бэліч істэсьнась і да сьвету і да распаведу. І пра паадарожжа на Усход, і пра вьстава на ўсім сьвеце, і пра кнігу "Сума". Але іх у фільме мы не паучам. Мастак паўстае пераважна ў "чысьціні" свайго бышыя. І гэтым карціна ішкаява.

Фільм распахнаюаця, калі мы бачым гераі ў сваім доме сам на сам з сабою. Пан Андрэй гатуе сьняданак, прымае ўрача, вьзодзіць са стайні коня... Яму ўжо 91 год: ёсьць што абмеркаваць з доктарам. Карціна на некалькіх кадрах сьпохлівае будні і настроі самотнага чалавэка (апэратар — сам Андрэй Куцілья). Але многае змяняецца, калі да занага мастака з каменнага горада Н прыязджае беларуская мастачка Марыя. Дзвючына перапісаюаця з мастаком ужо працяглы час. Нягледзячы на розніцу ва ўзросце, яны сьброўюць. І яе з'яўленне, яе ішкаясь да сьвету майстра, асалада ад прабывання ў яго высакародным доме напанаўняюа прастору сьвятлом. Гераіня ішо высьвечвае незвычайнасць гаспадарка дама і яго атачэння. Марыя становіаця прававаліком у сьвет мастака, Андрэй Куцілья вьзюае галоўнае — радасць і боль, самоту быць чужым чалавекам. Што, ўрашце, мае кожны з нас, як не кароткажывую раскошу набыць з іным? І як бліжне твар пана Андрэя, калі яго сьброўку ўсё і такі забірае на машыне муж. Што застэаіа яшчэ ў гэтай — ці ў любой іншай сітуацыі — як не паставіць касету з музыкай? Невялікая недарэчнасьць (вяртаюа да пачатку артыкула). Але плёнка разьбітаваця — і музыка працягваюаця. Як і жыць. Любоў, сьброўства, гісторыя, мастацтва... Кожны вольны ськладзі гэта суму рэчаў па-своёму. **К**

"Сезон" тэатральных дарункаў

Адным з калядных падарункаў для нашай культурнай грамадскай стаў Міжнародны фестываль "Пеаўбурскія тэатральныя сезоны". Яго праграма, складзена з пяці спектакляў пяці розных тэатраў, супадала па часе з Нацыянальнай тэатральнай прэміяй Беларусі і магла служыць добрым прыкладам — дзе для параўнання, а дзе і для перайманьня найбольш цікавых пастановачых тэндэнцый паўночнай культурнай сталіцы постсавецкай прасторы.

"Мадам Бавары".

Сімвалічна, што прыезд літэратуры ў Мінск супаў з пачаткам Гола тэатра ў Расіі. Праграма аб'яралася разам з кіраўніцтвам Нацыянальнага акадэмічнага тэатра Ільма Куцілья, на сьцене якога і праходзіў фестываль. Праз гэта супрацьпаставіа ў фестывальнай афішы ўзнік Вялікі тэатр Іллек, бо для нас вельмі важна было паглядзець пастановку яго галоўнага рэжысэра Руслана Куцашова, які плённа супрацоўнічае з Брэсцкім тэатрам Іллек, прывозіць свае працы на наш форум "Белая Вежа". Вядома, хацелася б паглядзець куцільюсоўскую гэта вьлучаюаця дэярэяна грошы, бо такія паказы працуюць на імідж краіны.

без слоў — лірычную клаўдэтыку ў чымалдане, альбо Цуцкі ўночы". "Мадам Бавары" ў версіі Андрэя Жоліва даказала, што антрыяныя зусім не сінонім таніасці мастаства, як да гэтага мае правальны ішмацільскі раськідані вар'янт "дэ тэатроркі і прох крошэў". Спектакль "Рускай антрыяны" імя Андрэя Міронава стаіць не інасьцірорна калі знакаміта рамана Флабэра, а сьнігнівай фантазіяй яго на матывах. Пэрапэраізм у сьнігнігорай спалучаюаць з сымвалікай кожнага прадмета: камень, крыж, вада, дождж, люстэрка, ака. Далася ішо давольна фаўстаўскага гма — спрэчкі пра чалавечую душу. А ў гераіні з'явіўся сучасны

"А вы ведаеце, што такое каханне?".

Тэатра-фэстывалю "Бальтійскі дом", вядомага сваёй крэатыўнасцю. Ніхкіх эстрадных песень — сола трамбона (шведскі рэжысёр Эліэ Файншэры, які паставіў гэты спектакль, — вядомы музыкант, а разам з ім і мінімалістычны эфэкт (на прыкладу, "Музыка" ськаньнак папэры). Гры розныя гісторыі складваюаця ў разуменне таго, што, калі чужы музыка ў сваёй душы — гэта ёсьць каханне. Трагікамедыя "Талета гнама" Дэярэяна драматычнага тэатра "Прыгудлак камедыянт" зашыкава спробай сьласці бьіграфічна-на-творчы партрэт Льва Мікалаевіча ськрозь прымука побывата-хатніх спраў яго бліжкіх, "развенчвання" гэтка абранзавелага помніка класіку. Заснаваны на ўстапкінах сучаснак, лэставанні і дэяніах роляных і бліжкіх пьсьменніка, спектакль ствараюаця яшчэ і мастакі першай пачынаюаця чужоўскі трыпуніа ў драматургіі. Чаму ён вькарастаюаць падобныя прабыты пры вярое да фігур беларускіх пэаўраў? "Ноч Гельсера" Санкт-Пэаўбурскага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Веры Камісароўскай мела сабе непараўнае дачыненне да Беларусі: пераклад п'есы з польскай мова налякчы нашай Ташыне Команавай, якая доўгі час прашаваў у "К" і загалвава, між іным, аддзела тэатра. Пранікнёна пэахагаічна драма на

Надзея БУНЦОВІЧ

"Неба ў чамалдане, альбо Цуцкі ўночы".

Піраша, чаму можна газыааркісіць у раськідкіх калед, дык гэта ўменіа і магчымасям напэаўрызаваць сваю культуру. Утвюаюа, штогоч у рамках фэстывалю яны вьзюаць па некалькі спектакляў розных тэатраў Санкт-Пэаўбурга ў аэмажка. Перадвілі "Се-

Ці не згубяцца “конькі” сярод пакемонаў?

“Конькі прыйшлі!” Такімі словамі сустракаюць калядоўшчыкаў вечарам 13 студзеня ў многіх дамах Давыд-Гарадка. Мясцовая традыцыя, пачатак якой быў закладзены больш за 100 гадоў таму, і дасюль паспяхова жыве і развіваецца. Сёлета калядныя спевы ў гэтым палескім мястэчку былі дапоўнены танцамі: там адкрыўся балетны клас “Імперскага рускага балета” пад кіраўніцтвам Гедэмінаса Таранды. Але пра ўсё па парадку.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ,
Мінск — Давыд-Гарадок — Мінск / Фота аўтара

КОНЫ ЗАМЕСТ КАЗЫ

“Абавязкова прыязджайце на нашых “Конькаў”, — запрашаў мяне на мясцовы зімовы карнавал дырэктар Дома культуры Давыд-Гарадка Міхаіл Шыкунец, калі яшчэ летась я пабываў на Століншчыне. Дарэчы, прапаноўваў ён прыехаць на гэтую святочную імпрэзу мне і дзесяць гадоў таму, калі журналісты “К” у рамках велатура алведаль Заходняе Палессе. І ўвесь гэты час наш прыезд на “Конькаў” па той ці іншай прычыне адкладаўся. Але сёлета зоркі сышліся і “К” завітала ў Давыд-Гарадок якраз на самое свята.

Адмысловая традыцыя калядавання (замест казы — конь!) не згасе ў гэтым палескім мястэчку дагэтуль. Так, напярэдадні старога Новага года — або, як кажуць іначай, Шчадраца ці Шчодрарага вечара — на вуліцах Давыд-Гарадка поўна людзей у самых розных вобразах: тут табе і Чорт, і Мядзведзь, і нават Смерць з касой... Карацей, героі гэтыя — на лобы густ, нават самы патрабавальны.

Але, натуральна, галоўны персанаж каляднай дзеі — Конь. Ствараецца ён, як мне распавядалі, традыцыйным спосабам: два плечы зашытыя кашы злучаюцца палкай і абгортаюцца белай тканінай. Галаву “конька” робяць з валёнка. Праўда, сёння часпачом у тканіну забіваюць мяккі матэрыял і надаюць яму форму галавы, але ж сам старадаўні прыніп вырабу персанажа захаваўся. Уся гэтая канструкцыя ўтрымліваецца на плячах калядоўшчыка пры дапамозе двух тоўстых скураных лямак. А наверх апрацавана шынель — у памяць пра заснавальнікаў абраду: салдат, што стаілі ў мястэчку падчас Першай сусветнай вайны.

— У Давыд-Гарадку размяшчаўся эскадрон казакоў, — распавядае паданне пра зараджэнне традыцыі мясцовы краязнаўца, былы

дырэктар музея ў Давыд-Гарадку Мікалай Бразоўскі, з якім я пазнаёміўся яшчэ дзесяць гадоў таму. — І захацелася салдатам алнойчы зладзіць свята. Нехта з казакоў змайстраваў каня, і пайшлі з ім хлопцы па хатах. Гарадчукам такі незвычайны Конь прыйшоўся даспадобы. Восць з таго часу і з’явілася ў нас свята — “Конькі”, якія без галоўнага персанажа — Каня — проста і ўявіць немагчыма.

Выраб і майстраванне іншых персанажаў не так рэгламентаваныя: тут болей волі для фантазіі саміх калядоўшчыкаў. Але, натуральна, кожны Чорт, Мядзведзь ці Лясун імкнецца праявіць сябе напоўніцу. Таму касцюмы самадзейныя артысты пачынаюць рыхтаваць яшчэ з канца восені. Як кажуць, высокі статус абавязвае.

Савецкія ўлады, дарэчы, спрабавалі змагацца з “перажыткамі даўніны”: забаранялі калядаванне па хатах, лавілі “конькаў” на вуліцах гарадка, страшылі дрэннымі адзнакамі ў школе і выклікалі на дыван да дырэктара башкоў... Міхаіл Шыкунец раскаваў мяне, як колись, у дзяцінстве, падчас аднаго са шчодрых вечараў іх, малых дзяцей, прышліскалі да плятоў міліцэйскія машыны, а яны пераскочвалі праз агароджы і не давалі ў рукі ахоўнікам парадку...

На шчасце, барацьба з традыцыйнай скончылася безвынікова, і сёння міліцыя толькі ахоўвае парадак падчас святочнай імпрэзы ў цэнтры горада. А вуліцы Давыд-Гарадка 13 студзеня поўныя дзясяткамі груп “конькаў”, якія спяваюць песні, жадаюць шчасця і дабрыты гаспадарам. А тыя ахвотна адчыняюць ім дзверы і, натуральна, адорваюць калядоўшчыкаў прысмакамі або якой капейчынай.

Я і сам пахадзіў па хатах з народным ансамблем “Маладзіца” Парахонскага сельскага дома культуры і вольнага часу з Пінскага

Адзін дзень на Палессі: святочны Шчадрэц, адкрыццё балетнага класа і драўляныя скульптуры, зробленыя сякерай

Урачыстыя моманты святочнага карнавалу “Конькі” ў Давыд-Гарадку.

раёна. Сустракаў і фатаграфавалі дарогай шматлікія атралы “конькаў”. І магу засведчыць, што людзі прымалі калядоўшчыкаў вельмі гасцінна. Многія не толькі слухалі спевы палешукоў, але і з радасцю ім падпявалі ды танцавалі на ганках сваіх дамоў.

У ЧАКАННІ СТАТУСУ

Сёння дзейнасць “конных брыгад” калядоўшчыкаў у пэўнай ступені кардынуе Дом культуры. Напрыклад, калі я хадзіў па хатах з пінскім калектывам, нас суправоджалі і дапамагалі ва ўсім супрацоўнікі Давыд-Гарадоцкай гарадской бібліятэкі — мае добрыя знаёмыя яшчэ з часоў мінулага прыезду ў мястэчка.

— Мы ладзім конкурс сярод калядоўшчыкаў на найлепшы турт, дапамагаем

прыезджым калектывам, адказваем за праграму свята, — кажа Міхаіл Шыкунец. — Але скажаш, што мы арганізоўваем “Конькі”, было б не зусім слушна: свята прайшло б і без усякай нашай ініцыятывы, бо традыцыя гэтая — жывая.

Натуральная пераэманасць традыцыі — адна з прычын, чаму зухаватаму і адметнаму мес-тачковаму свята ў хуткім часе плануецца надаць статус неamatэрыяльнай гісторыка-культурнай каштоўнасці Рэ-

спублікі Беларусь. Як запэўніў мяне Міхаіл Шыкунец, усе неабходныя дакументы для гэтага даўно ўжо сабраны.

Чакае надання адпаведнага статусу і старшыня Давыд-Гарадоцкага гарвыканкама Вячаслаў Стаднік, спадзяючыся, што гэтак рашэнне надасць яшчэ больш цікавасці гарадскому свята і паспрыяе павелічэнню колькасці гасцей у вуліцах мястэчка вечарам 13 студзеня.

— На гарадскі карнавал да нас прыежджаюць і з Расіі, і з Польшчы, і з Літвы, не кажучы ўжо пра самыя розныя куточки Беларусі, асабліва з Брэсцкай вобласці, — адзначаў мэр. — Летась на святае пабывала чатыры тысячы чалавек, сёлета, думаю, будзе не меней, а мо нават і болей. Таму атрымманне пачэснага статусу для нас вельмі многа значыць.

Іншая справа, што гэтыя размовы — пра наданне статусу — я чуў і дзесяць гадоў таму, калі ўпершыню прыязджаў разам з калегамі ў Давыд-Гарадок. Чуў іх і летась. Чаму ж і дасюль гэта толькі размовы?

АЎТЭНТЫКА, АЛЬБО...?

Адна з магчымых і найбольш відавочных праблем, за-за якіх народнае свята пакуль што так і не ўнесена ў Дзяржаўны спіс — гэта ўсё тая ж казачны персанажы. Напрыклад, вельмі часта падчас калядавання і на галюнай гарадской плошчы мне сустракаліся не традыцыйныя калядныя Конь ці Чорт, а, скажам, Кракадзіл Гена, Чабурашка, Свіння.

— Усе неабходныя дакументы для надання статусу “Конькам” у Рэспубліканскую навукова-метадычную раду па пытаннях гісторыка-культурнай спадчыны пры Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь Столінскі райвыканкам падаваў яшчэ ў 2010 годзе, — кажа грамадскі эксперт у галіне неamatэрыяльнай культурнай спадчыны Беларусі Рэгіна Гамзювіч. — Але і тады, і праз некалькі гадоў гэтыя дакументы былі вернуты назад: у спецыялістаў узніклі пытанні па наданні статусу неamatэрыяльнай каштоўнасці Беларусі абраду, што ладзіцца ў Давыд-Гарадку.

Па словах Рэгіны Гамзювіч, у гэтым выпадку варта гаварыць не пра абрад, які жадаюць унесці ў Спіс сталіцы (як мяркую спецыялісты, яго, гэтага адмысловага абраду, у Давыд-Гарадку, па сутнасці, і няма), а пра месцачковае свята, гарадскі карнавал.

— Па маім меркаванні, надаваць статус варта толькі тым туртам, якія маюць адмысловых “конькаў” і аўтэнтчных персанажаў (Каня, Чорта, Мядзведзя і іншых), могуць спяваць традыцыйныя палескія песні, напрыклад, тую ж “Сосну”, трымаюцца традыцыі, — кажа Рэгіна Гамзювіч. — Але каб іх вылучыць, адказным асобам трэба зрабіць яшчэ шмат працы.

Прыкладна таго ж меркавання прытрымліваецца і вядомы знаўца беларускага фальклору, музыкант і выкладчык кафедры культуры і мастацтваў Іван Кірчук, якога я таксама сустрэў на свядзе.

— На мой погляд, для надання статусу тут варта яшчэ папрацаваць, — кажа ён. — Традыцыя гэта харашая, людзі вельмі шмат для яе захавання зрабілі, і, такім чынам, збераглі тое, што ім перадалі ў спадчыну бацькі і дзяды. Але ж не варта спынацца: лепш усё арганізаваць належным чынам, з

чара сабраўся цэлы натоўп людзей, прайшло не зусім удала: у ім удзельнічала літаральна пара-тройка “конных брыгад”. Усе астатнія, відаць, яшчэ калядавалі па хатах і паціягнуліся да гарадской сцэны недзе пад 10 — 11 гадзін вечара. Дарэчы, як адзначалі мясцовыя жыхары, раней парад “конякаў” адбываўся прыкладна а 12-й гадзіне ночы — пасля таго, як усё калядоўшчыкі з’явіцца на плошчы. І гэта выглядала цалкам лагічным крокам, бо калядоўшчыкі ў першую чаргу павінны зайсці ў кожны дом ці хату гарадчухой, а потым ужо плаўна перайсці ў цэнтр горада, далучыўшыся

БАЛЕТ НА БЕРАЗЕ ГАРЫНІ

Але адметным 13 студзеня Давыд-Гаралок быў не толькі “Конякамі”. Яшчэ напярэдні дзень у горад прыехаў Гедзімінас Таранда — заслужаны дзеяч мастацтваў Расійскай Федэрацыі, заснавальнік трупы “Імперскага рускага балета”, гастролі якога з поспехам ладзіцца ў многіх краінах свету. На Палессе ён, дарэчы, вырваўся з гастрольнай паездкі па Іспаніі. І не адзін — з ім разам на свята “Конькі” прыехалі фальклорны ансамбль “Зараніца” з горада Вялікія Лукі Пскоўскай воб-

ці з’явіцца на Палессі сваё Май Пясецкія, пакажа, натуральна, час. Але кіраўнік трупы “Імперскага рускага балета” ў поспеху не сумняваецца.

— Мая задача ў тым, каб у Давыд-Гаралку спачатку ўзнік прафесійны балетны клас пры Імперскім рускім балете, а пазней — і свая харэаграфічная навучальная ўстанова, якая будзе рыхтаваць тандораў не толькі для Беларусі, але і для Расіі ды іншых краін свету, — раскрывае для “К” сваё “напаалеонаўскія” задумкі Гедзімінас Таранда. — Таксама можна будзе задзейнічаць балерын з Давыд-Гарал-

скіх артыстаў, якія літаральна за хвіліну “завялі” залу, можа і дзясяткі ці нават сотні балерын сюды даставаць! А калі не атрымаецца прыехаць аўтобусамі ці цягнікомі, прывязе іх у блакітным верталёце, бо сапраўднаму чараўніку ўсё па сілах. Да слова, мэтра балета сваёй малой радзімай зацікаваў уралжэнец Давыд-Гаралка і герой Расійскай Федэрацыі Аляксандр Дарковіч, які таксама ў гэты дзень прысутнічаў у глядзельнай залі. Па ягонай ініцыятыве ўлады палескага мястэчка падпісалі пагадненне з пасяленнем Марушкінскае адміністрацыйнай акругі Масквы. І

артыстаў, якія ніколі ў Цераблячах не бывалі і меркавалі дарогай, што ім пакажуць звычайныя вясковыя музейчык з дзясяткам банальных экспанатаў.

На ганку ўстаноў нас сустрэў гаспадар Іван Супрунчык — народны майстар, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта “За духоўнае адраджэнне”, ганаровы палішук Століншчыны і стваральнік унікальнай музейнай экспазіцыі. У вялікай выставачнай зале сёння прадстаўлена больш за тысяччу аўтэнтычных экспанатаў, сабраных няўрымслівым майстрам у тугэйшых мясцінах яшчэ пачынаючы з 60-х гадоў мінулага стагоддзя.

Чаго тут толькі няма: “мач”, падобны на вялікую лапату, якім палешукі выкідалі гной, лыжы, выразаныя з дрэва з адулінамі для валёнак, розныя прыстасаванні для вішня вярвак, майстравання колаў, распальвання агню, гушкання дзіцей... Дзякуючы расповеду майстра, кожны, нават утылітарны, прадмет побыту набывае папраўдзе метафізічнае значэнне, займаючы сваё месца ў сістэме каардынат традыцыйнай культуры.

Сапраўдны “цвік” экспазіцыі — расфарбаваныя скульптуры з дрэва самога Івана Супрунчыка. Мастар-самавук навучыўся рабіць сваіх герояў папраўдзе жывымі. Галоўная тэма яго творчасці — гісторыя вёскі, рэальная і міфалагічная. І калі мяне, які ўжо неаднойчы бываў у Музеі этнаграфіі ў Цераблячах, Іван Супрунчык папраўдзе здзівіў сваімі расповедамі пра мінулае палесішча, а таксама і новымі арыгінальнымі работамі, дык што ўжо тут казаць пра заездных артыстаў?

Расяне вохалі і ахалі, фатаграфаваліся з упадабанымі персанажамі і пісалі словы падзякі майстру, слухалі яго аповеды з неспрыхаванай цікаўнасцю, часам спрачаючыся, часам згаджаючыся з ім. А адзязджаючы, нават выпрасілі адну невялічкую работу на памяць. Паабяцаўшы, што абавязкова яшчэ прыедуць сюды летам — ужо ў іншым, значна большым і прадстаўнічым складзе. Бо ў роднай Расіі такіх цікавостак у музейных установах яны яшчэ не сустракалі.

Так што сапраўднай палескай аўтэнтыкі на Століншчыне — у Гарадной, Цераблячах, Давыд-Гаралку ды іншых паселішчах раёна больш чым дастаткова. Апапаведна, хапае тут і турыстычнага патэнцыялу. Балазе, і Музей этнаграфіі, і свята “Конькі” ўжо адведваюць тысячы гасцей з Беларусі, а таксама блізкага і далёкага замежжа. Галоўнае, каб у часы інтэрнэту і масавай культуры гэтае алметнае, аўтэнтычнае, палескае не згубілася пад уплывам навадзелаў — ад “пакемонаў” да “чабурашак”...

Урокі ад Гедзімінаса Таранды і адкрыццё балетнага класа на базе агульнаадукацыйнай школы №2.

Іван Супрунчык падчас правядзення экскурсіі ў Музеі этнаграфіі ў Цераблячах і ягоныя драўляныя скульптуры, вырабленыя сякерай.

улікам назапашаных папярэднікамі традыцый.

З іншага боку, Рэгіна Гамзювіч лічыць, што няма нічога страшнага ў тым, калі на карнавалі з’яўляюцца і зусім нетрадыцыйныя для Палесся персанажы: тыя ж Чабурашкі або Пакемоны.

— Гэта натуральны працэс, які немагчыма рэгламентаваць, — кажа спецыяліст, — бо сёння мы жывём у эпоху тэлебачання і інтэрнэту, адкуль людзі і бяруць сабе вобразы для пераймання. Але варта было б папрацаваць з калектыўнамі, расказаць ім пра святочныя традыцыі “Конякаў”, пра тое, што можна і варта рабіць падчас калядавання, а чаго лепей пазбягаць, каб не размываць традыцыю... Карацей, работы ў гэтым кірунку яшчэ хапае.

Дадам, што сёлётыя традыцыйнае шэсце “конякаў”, дзеля якога ў цэнтры горада ў дзевяць гадзін ве-

да агульнага святкавання.

Таксама пэўныя негатывы ўражанні выклікала руская мова, якая даволі часта гучала з вуснаў вядучых святочнай імпрэзы ды падчас выканання індывідуальных і калектыўных нумароў. Гарадское свята і карнавал, які змагаецца за статус нематэрыяльнай культурнай каштоўнасці Беларусі, на мой аматарскі погляд, варта было б і ладзіць па-беларуску або ўвогуле на аўтэнтычнай давыд-гарадоцкай, палескай гаворцы. Бо якраз аўтэнтыкі на гэтым свядзе, на жаль, часам і не стала.

Магчыма, у наступным годзе арганізатары ўнясуць пэўныя карэктывы ў сцэнарыі правядзення свята. Прынамсі, як загэўніў мяне Міхаіл Шыкунец, некаторыя спрэчныя моманты абавязкова будуць улічаны падчас наступных карнавальных імпрэзаў.

ласці, маскоўскі фолк-гурт “Партызан FM”, а таксама калектыў “акруцікаў” са сталіцы Расіі. Не варта і казаць, што “дэсант” расійскіх артыстаў прымалі ў мястэчку з асаблівай радасцю: такіх масак і танцаў, якія нагадвалі пра Поўнач, шаманаў і бяскрайнія прасторы Сібіры, гарадчухі, пэўна, ніколі ў жыцці не бачылі.

Але спачатку адбылося выступленне артыстаў Давыд-Гаралка: маленькія дзеткі, сціплыя і нясмелыя пачаткоўцы, на сцэне мясцовага Дома культуры прадэманстравалі для маэстра з Расіі сваё першыя балетныя нумары. Каардынавала іх выступленне харэограф і выкладчык танцавальнага гуртка Ганна Чмуравіч. Яна, дарэчы, летась прайшла стажыроўку па класічным балете ў Маскве і атрымала ў гэты дзень апапаведныя сертыфікат з рук Гедзімінаса Таранды.

ка ў пастаноўках, напрыклад, балета “Шчаўкунок”. І ўвогуле, чаму б нам не паспрабаваць з цягам часу зладзіць на беразе Гарыні “Лебядзінае возера”? Калі добра арганізаваць і гучна прарэкламаваць гэты праект, поспех, мяркую, абавязкова будзе.

Пра намеры паставіць у Давыд-Гаралку “Лебядзінае возера” артыст казаў і падчас свайго выступлення са сцэны Дома культуры. Аўдыторыя прыняла ягоныя словы літаральна “на ўра”: апладысмантамі і воклічамі “Брава!” Хаця многія, мабыць, гзгу прапанову палічылі за пустыя словы.

Праўда, пазней, калі ў зале з’явіліся “акруцікі”, якіх прывёз з сабой Гедзімінас Таранда, мясцовыя жыхары сваё меркаванне, відаць, змянілі: чалавек, які “зацягнуў” у невялічкіх палескае мястэчка з дзясятка маскоў-

канкрэтныя вынікі супрацоўніцтва не прымусілі сябе чакаць: 13 студзеня на базе агульнаадукацыйнай школы № 2 Давыд-Гаралка быў урачыста адкрыты балетны клас. Чырвоную стужку перарэзалі старшыня гарвыканкама Вячаслаў Стаднік, Гедзімінас Таранда і сам Аляксандр Дарковіч. Так што першы крок да мараў пра будучыя знакамітых балерын ужо, лічыце, зроблены.

САПРАЎДНЫ ПАЛЯШУК

Напярэдні дзень я разам з прыездымі расійскімі артыстамі вырваўся з Давыд-Гаралка ў Цераблячы, у знакампы на ўсю Беларусь Музей этнаграфіі з менш, а можа і яшчэ больш вядомым кіраўніком устаноў Іванам Супрунчыкам. Едуць у аўтобусе, з цікаўнасцю паглядаў на замежных

Беларуская гнілая зіма — з’ява яшчэ тая. Ліхаманкавыя змены тэмпературнага рэжыму, туманы і пастаянная соль на абутку аптымізму не дадаюць. Моцныя маразы — таксама. Таму трывайце, людзі, хутка 8 Сакавіка, а там, глядзіце, і лета! Тым не менш, на адрас рэдакцыі працягваюць паступаць “навіны” пра навагоднія святкаванні. З-за хранічнага дэфіцыту газетнай плошчы згадаюць толькі географію допісаў і характэрныя асаблівасці мерапрыемстваў.

Яўген РАГІН

За гэтыя дні ў Палацы культуры Ліды праведзена 18 комплексных праграм для ўсёй сям’і. Усе яны былі дабрачыннымі. А на Каляды ў Лідзе прайшоў справаздачны канцэрт лепшых творчых калектываў Палаца культуры.

Кушліцкі (Смаргонскі раён) сельскі клуб прапанаваў забавляльную праграму для людзей сталага ўзросту.

Карэліцкі раённы цэнтр культуры і народнай творчасці падрыхтаваў калядны дзіцячы баль. А ў **Жухавіцкім** (таксама Карэлічына) доме культуры арганізавалі танцавальнае шоу “Трымай рыгм”. Бібліятэкары раёна таксама не спалі ў шапку. Як паведаміла метадыст Карэліцкай райбібліятэкі **Наталія Казарэз**, з пачатку года ў раёне стартавала бібліятэчная акцыя “Калядны марафон чытання”.

Дзяржыншчына трымае слова і апошнім часам не пакідае “К” без навін. У ролі калядоўшчыкаў тут выступілі вучні няўзельнай школы Свята-Пакроўскай царквы, выхаванцы **Станькаўскай** дзіцячай музычнай школы мастацтваў, народны ансамбль народнай песні “**Вярба**” **Дварышчанскага** цэнтру культуры, артысты **Чэрнікаўскага** і **Чаркаскага** ДК, лепшыя калектывы Дзяржынскага ГДК: народны ансамбль народнай песні “**Карагод**”, заслужаны аматарскі калектыв “Спадчы-

на”, узорная студыя эстраднай песні “**Задорынка**”.

У аграгарадку **Круцілавічы** (Дзягліўскі раён) узвалі абрад “Шчупроўская варажба” ў рамках этнапраекта “**Народнаму скарбу — век векаваць**”. Падрыхтавалі ме-

рапрыемства творчыя супрацоўнікі **Данілавіцкага** ДК.

Пад стары Новы год у вёсцы **Багатырская** быў наладжаны арт-укэнд “**Калядны разгуляй**”. Як піша рэдактар **Полацкага** РЦК **Кацярына Паўловіч**, акцыя ладзіцца

Прыехаць на печы ў Разгуляй

проза. Шмат новых кніг — і для дзіцяці”.

Яшчэ адзін факт з насычанай творчага жыцця аўтабібліятэкі. Але гэтым разам — са **Шчучынскага** раёна. Работнік гэтай перасоўнай установы **Ірына Яцкевіч**, піша нам бібліятэкар аддзела бібліятэчнага маркетынгу **Шчучынскай** раённай бібліятэкі імя **Цёткі Марыны Кудрыцкая**, сумесна з работнікамі **Ражакоўскага** дома культуры здзейснілі вандроўку па сацыяльна-культурным маршруце і наведалі вёскі **Патока**, **Дзякаўцы**, **Палдобра**. Кожны з чытачоў атрымаў падарунак: паштоўкі і календары.

Малодшы навуковы супрацоўнік **Ганцавіцкага** раённага дома раместваў **Наталія Білімава** распавяла, што кіраўнік клуба майстроў народнай творчасці “**Багач**” **Галіна Савеня** сабрала гэтых рамесніцаў, каб парадаваць іх выступленнем “**Батлейкі**”.

У **Аршанскім** гарадскім цэнтры культуры “**Перамога**” адбылося абласное свята тэатраў мод “**Модны дывертэсмент**”. Першае нарадзілася ў 2017 годзе. У конкурсе бралі ўдзел 22 народныя, узорныя калектывы: студый касцюма, мод, аб’яднанні мадэлявання і канстрування адзення ўстаноў культуры і мастацтваў, устаноў адукацыі.

Мастацкі кіраўнік Палаца культуры **Бабруйска** **Наталія Шулюкова** распавядае, што ўладальнікам Гран-пры Міжнароднага фестывалю творчасці ў польскім Жывецы стала канцэртная група **Заслужанага аматарскага калектыву Рэспублікі Беларусь** — узорнага тэатра песні “**Шына-най**”.

Талачын адсвяткаваў летась 585-годдзе з часу першай згадкі горада ў пісьмовых крыніцах. Бібліятэкар аддзела абслугоўвання і інфармацыі **Талачынскага** ЦБС **Ірына Труханьнік** піша пра ўрачыстасці з гэтай нагоды, пра ўклад уладальніка мястэчка **Льва Сапегі** ў яго раз-

вішчэ, пра іншых слаўных землякоў: **Вяру Вяруб**, **Алесея Петрашкевіча**, **Міхася Зарэцкага**, **Міхаіла Савіцкага**, **Валерыя Славука**...

Палачанка **Яўгенія Барысёнак** распавядае пра зямлячку **Тацяну Кужалёву** — паэтку, спявачку, якая загадчытай **Вароніцкага** сельскага клуба працуе тут вось ужо 22 гады, спявае ў ансамблі “**Харашуха**”, піша вершы. Але і арганізатар яна — цудоўны. Змагла ў свой час накіраваць калектыву клуба на стваральную працу. Так яно і ёсць. Да прыкладу, чарговую перамогу прынес тэатр мініяцю **Вароніцкага** СК, які заняў першае месца ў раённым конкурсе, што ладзіўся ў **Полацкім** ГДК.

І на заканчэнне — навіна з **Гродзенскага** раёна. Справа ў тым, што 20 студзеня ў аграгарадку **Індра** адкрыўся музей “**Лялька ў карагодзе жыцця**”. Спачатку было свята лялькі. На чввёрты год **Індурскі** цэнтр культуры ўсё ж вырасціў адкрыць незвычайны музей, бо на той момант экспазіцыя налічвала 300 праметаў. Асаблівасць яе яшчэ ў тым, што лялькі — рознага прызначэння, тэхніка выканання і час стварэння таксама адрозніваюцца, што дае магчымасць прасачыць эвалюцыю кожнай. Унікальнасць музея і ў тым, што да яго стварэння мог спрычыніцца любы ахвотны. А экскурсію распавядае пра тое, што спачатку лялька служыла пасярэднікам паміж светамі і была безаблічнай. Лічылася, што яна абараняе ад злых сіл. Менавіта такая гасцёўня сустракае наведвальнікаў музея. Крыху далей — традыцыйная беларуская лялька, з саломы, дрэва, тканіны. Чым болей любілі яе дзеці, тым болей становілася яна падобнай да чалавека. Напісала пра гэта гадоўны бібліятэкар па інфармацыйна-бібліяграфічнай рабоце **Гродзенскага** раённага культурна-інфармацыйнага цэнтру **Вольга Гулеўская**.

К

Ліст у рэдакцыю

Археалагічная знаходка з вёскі Лукомер (2008) вярнулася ў Бярозаўскі гісторыка-краязнаўчы музей як новы артэфакт экспазіцыі перыяду гісторыі бярозаўскіх зямель ад першабытнага строю да пачатку XVII стагоддзя. Вучоны-антраполог і скульптар аднавілі па касцыяных астанках аблічча чалавека і далі жыхарам краю ўнікальную магчымасць “зазірнуць у твар” свайму продку.

Перадгісторыя такая: падчас правядзення земляных работ пад камяніцамі для жылых дамоў аграгарадка **Малеч** у вёсцы **Лукомер** будаўнікі дасталі з зямлі астанкі трох чалавек і старажытныя манеты. Пра знаходку паведамілі сталічным навукоўцам. Назаўтра ў вёску прыехаў старшы навуковы супрацоўнік аддзела археалогіі і сярэднявековага перыяду **Інстытута гісторыі** **Нацыянальнага акадэміі навук** **Алег Іаў**. Вучоны ўстанавіў прыблізны ўзрост

адной са знаходак (чэрапа) і правёў папярэдняе датаванне пахавання. Гэта быў вясковы могільнік другой паловы XVII — канца XIII стагоддзяў. Старажытнасць пахавання адзначае і мясцовы краязнаўца **Аляксандр Кенда**, калі піша: тапаграфічныя карты **Лукомерскай** зоны 1850 — 1931 гадоў могілніка не паказваюць, што паўярджасе старажытнасць аб’екта. Не памятаюць пра яго і старажылы вёскі.

Знойдзены артэфакт пэўны час захоўваўся ў на-

Знаёмства з продкам

Навучэнцы малодшых класаў першымі ўбачылі свайго продка.

шым гісторыка-краязнаўчым музеі, а потым быў перададзены ў аддзел антрапалогіі **Інстытута гісторыі**. Аднаўленнем твару нашага продка па чэрапу займаўся вопытны спецыяліст па

пластычнай рэканструкцыі, беларусы скульптар **Леанід Яшчанка**. Ён сумесна з беларускім этнолагам і антрапологам **Ігарам Чаквіным** на аснове метаду савецкага вучонага **Міхаіла Герасі-**

мава стварыў (па чэрапах з археалагічных раскопак пахаванняў) цолюю галерэю скульптурных партрэтаў прадстаўнікоў старажытнага насельніцтва **Беларусі**: чалавека эпохі бронзы, патомкаў усходнеславянскіх плямёнаў ранняга **Сярэднявечча** — крывічаў, дрыгавічоў і радзімічаў, а таксама жыхароў (пазнейшага часу) **Навагрудка**, **Полацка**, **Слоніма**. У арсенале антрапологаў сёння — вальзіны банк даных (з формуламі і табліцамі) для рэканструкцыі літаральна кожнага тварнага мускула.

Стварэння **Леанідам Яшчанкам** скульптурныя партрэты людзей, якія жылі ў розныя гістарычныя эпохі на тэрыторыі **Беларусі**, экспануюцца ў многіх дзяржаўных музеях **рэспублікі** і за яе межамі. Сёння гэтую калекцыю работ папоўніў скульптурны бюст нашага “змяляка” — жыхара вёскі **Лукомер** **Малечкай** воласці **Пружанскага** павета канца **XVIII — XIX** стагоддзя. Шкала, што ён стаў апошнім тварэннем скульптара, які пайшоў у іншасвет у верасні мінулага года.

Якім жа ўбачыў аўтар антрапалагічнай рэканструкцыі нашага продка часоў **Вялікага Княства Літоўскага**? На нас глядзіць селянін 50 — 55 гадоў. Твар спакойны, маршчыністы лоб з глыбокімі скронямі. Упрыгожваюць партрэт вусы і хвалістыя валасы. Далікатныя рысы твару могуць гаварыць аб яго прафесійным занятку: ёсць верагоднасць, што чалавек быў настаўнікам альбо ўрачом. Такі тыпак мужчыны **Беларуса** можна сустрэць і сёння.

Ала ДРАГАН, супрацоўнік Бярозаўскага гісторыка-краязнаўчага музея

(Праця. Пачатак у №№ 2,3.)

Згадваючы Шчамялёва як самабытнага творцу, мы не павінны забываць і пра іншы ягоны талент — выбітнага педагога. Гады тры запар (пачынаючы з 1966-га) я быў пастаянным рэзэнтанам у дыпломнікаў мастацкай вучальні, якія амаль усе прайшлі школу Шчамялёва. Да гэтага часу памятаю многіх з гэтага племені.

КАЛЕГІ І ВУЧНІ

Сярод іх — Жора Скрыпнічэнка, Юра Багушэвіч, Люда Пуцэйка, Галя Харытановіч, Коля Бязберды, Юра Гаўрын, Галя Гаравая, Пеця Грывосевіч, Валерый Даўгала, Жэня Жылінін, Валодзя Зінкевіч, Толя Клімяноў, Тамара Паўлючук, Аляксей Пятрухна, Слава Рускевіч, Коля Стома, Валодзя Ткачоў, Ваня Хоміч, Юра Гудзіновіч, Толя Яскін, Юра Кароўкін... Некаторыя з гэтых хлопцаў і дзяўчат (асабліва Скрыпнічэнка і Кароўкін) амаль штогодзе навядваліся да настаўніка ў майстэрню, іншыя не супраць былі завітаць “на агеньчык” да “Дзмітрыевіча”, так бы мовіць, у працоўны час, калі справа ішла да заходу сонца.

Часам прыходзілі ў майстэрню і “роднасныя душы” — старыя прыяцелі-аднакурснікі Леаніда яшчэ па ягонай пасляваеннай вучобе ў мастацкай вучальні. Але з той першай пляяды яе выхаванцаў людзей, блізкіх Шчамялёву па духу, у 1960—1970-я гады заставалася зусім нішчым: Міхал Чэлік, Уладзімір Мінейка, Ізраіль Басаў, Юрый Тышкевіч, Барыс Ус, Канстанцін Пітроў. Менавіта ў шчамялёўскай майстэрні я блізка пазнаёміўся і пасябраваў з гэтымі хлопцамі. На жаль, пякер нікога з іх няма ў жывых.

Іншыя аднакурснікі Шчамялёва — ужо на той час вядомыя і “абіяжараныя” пасадамі ў кіраўніцтве Саюза мастакоў Міхал Савіцкі, Віктар Грамыка, Віктар Пятасяня — у яго майстэрні бывалі вельмі рэдка, і то па крайняй неабходнасці.

У канцы 1960-х часам навядваліся на Шчамялёўскага “храма” стаў Саша Кішчанка. Яго тагачасная майстэрня была амаль побач, у доўгім доме № 18 па Ленінскім праспекце. Толькі ў Шчамялёва — у 2-м пад’ездзе, а ў Кішчанкі — у 11-м, над кавярняй “Вясна”, у круглай мансардзе-вежы без усялякіх выгод. Вядома, і без ліфта. Да Кішчанкі тут працаваў Уладзімір Лагун, а пасля Кішчанкі — Анаголь Агафоненка. Потым некалькі гадоў яе займаў Валерый Шкаруба, які прывёў гэтак памяшканне ў прыстойны выгляд, забяспечыўшы яго туалетами, тэлефонам і іншымі выгодамі, неабходнымі для нармальнай творчай працы.

Аляксандр Кішчанка таксама быў чалавекам вельмі вясёлым і кампанейскім. Ад прыроды надзелены магнутым талентам, ён — выхаванец Львоўскага інстытута доктарыўна-прыкладнага мастацтва, вучань Івана Скабалы, Рамана Сельскага, Іосіфа Бакшая і Вітольда Манастырскага — у 1963 годзе прыехаў па запрашэнні Міністэрства адукацыі БССР у Мінск, дзе разам з Гаўрылам Вашчанкам арганізаваў у тэатральна-мастацкім інстытуце кафедру манументальнага

Тым не менш, цяжка сказаць, у якім кірунку доўжылася б далейшае жыццё Шчамялёва (і ці доўжылася б наогул), калі б не Святлана, якая ў самым канцы 1960-х стала жонкай мастака. Апісанне іх няпростых лёсаў не ўваходзіць у задачы гэтага майго апавядання (пагатоў, яны ўжо апісаныя ў маёй кнізе “Леанід Шчамялёў. Фарбы і рытмы часу”). Але скажу адно: Святлана Мікалаеўна стала для майго сябра сапраўдным Анёлам-апекуном, Музай, каханай на ўсё астатняе жыццё, Жанчынай, Ма-

на галзінку — другую для ўдзелу ў пасяджэннях розных мастацка-экспертных фарміраванняў Міністэрства культуры, членам якіх ён з’яўляўся; на сустрэчы з людзьмі, на прыём гасцей у майстэрні, на грамадскія справы ў Саюзе мастакоў і ў рэдакцыі газеты “Культура”, дзе шмат гадоў ён быў членам рэдкалегіі. Наогул, “трамалскі” досвед у яго ўнікальны: ён быў і першым сакратаром Саюза мастакоў БССР, і старшынёй Мастацкага фонду БССР, і старшынёй Рады Саюза мастакоў Беларусі.

Шчамялёў, які ён ёсць

З любімай газетай. Студзень 2019-га.

жывапісу, на якой выкладаў калі самі гадоў. Педагог ён быў выдатны, і ўсе яго вучні, якія сталі цяпер буінымі майстрамі, успамінаюць Аляксандра Міхайлавіча толькі добрымі словамі. Падкрэсла, што ён з’яўляецца і родапачынальнікам школы сучаснага беларускага манументальнага габелена.

БЕЗ ВЫХАДНЫХ І СВЯТАЎ

Нягледзячы на частыя загупы, Кішчанка, як і Шчамялёў, ішоў у майстэрню амаль штодня — як толькі вызваляўся ад выкладання. Абодва яны працавалі без выхадных і святаў. А калі нальходзіла “хвіліна адпачынку”, мы ўтрох, сабраўшыся, часцей за ўсё, у больш зручнай майстэрні Леаніда дзе заставіўшы стол пільвам і сціплымі стравамі, гадзінамі вялі культурныя дыскусіі. Дагэтуль дзіўлюся, як гэта яны, ведучы “багемны” лад жыцця, умудраліся ствараць такія шэдэўры, як шчамялёўскія “Маё нараджэнне”, “Чырвоная кавярня”, “Коннікі”, “Восенніскі кліч”, “Сёстры”, “Працаўнікі муз”, альбо “Цыркавы хлопчык”, “Дзяўчына з кавуном”, “Нашорморт з грушамі”, “Агонь бакшоў”, “Чаканне” Кішчанкі.

ці, Гаспадыняй, Натуршчыцай і... першым Крытыкам яго карцін. Пасля доўгіх пакут, зведаўшы ўсе “вабноты” побыту на здымнай кватэры ў майстэрні, Леанід і Святлана, нарэшце, атрымалі ўласнае жылло ў доме № 139 па бульвары Ракасоўскага. Менавіта там мы і адзначылі 50-гадовы юбілей Майстра.

У 1976 годзе Шчамялёвы, як і дзясяткі іншых сем’яў членаў Саюза мастакоў БССР, перабраліся ў добраўпарадкаваную дзевяціпавярхоўку па вуліцы Друкарская, 42 (пазней Сурганава). Так мы сталі жыць з Лёнем у адным доме, толькі ў розных пад’ездах. І майстэрня Шчамялёва таксама была побач: спярша яна знаходзілася на дзевятым паверсе ў пятым пад’ездзе, а потым, пасля смерці настаўніка Віталія Канстанцінавіча Цвірка, Леанід перасяліўся ў яго працоўную майстэрню № 5 у “слупку” — спецыяльнай прыбудове практычна да гэтага ж дому, хаця афіцыйна будынак мае нумар 44.

І па сённяшні дзень Леанід Дзмітрыевіч — у гэтай майстэрні. Да нядаўняга часу працаваў штодня, без адпачынку, выхадных і святаў, з 11 раніцы да 16 — 17 гадзін з кароткімі перапынкамі на абед. Часам, праўда, адрываўся

Я ўжо не кажу пра яго творчыя выезды з эшоднікам у розныя рэгіёны Беларусі або на адкрыццё сваіх шматлікіх персанальных выстаў. Амаль на ўсіх вернісажах я бываў; зразумела, выступаў, і павінен сказаць, што атрымліваў велізарнае задавальненне ад той атмасферы душэўнай цеплыні і прыгажосці, якія заўсёды панавалі ў залах, будзь гэта Мінск або невядлікі горад.

Праўда, у апошні час Леанід Дзмітрыевіч бывае ў майстэрні рэдка: дасцэ ў знакі і ўзрост, і розныя хваробы... Тым не менш, і ў сваёй кватэры ён часта бярэ ў рукі аловак. Восць і падчас нашай нядаўняй сустрэчы мастак падарыў мне два цудоўныя вялікія “кветкавыя” нашорморты, зробленыя фламастэрам.

ЗАДУМЕННЫ ІМПЕРАТАР

Які мой асабісты ўнёсак у “палітру” жыцця Леаніда? Ну, па-першае, без лішняй сціпласці скажу, што я пер-

Аляксандр Кішчанка і Леанід Шчамялёў. 1991 год.

шы мастацтвазнаўца, які напісаў пра яго творчасць прафесійны артыкул — ён выйшаў яшчэ ў 1966 годзе ў газете “Літаратура і мастацтва”. І першы, хто зрабіў каталог (хай і даволі сціплы) яго персанальнай выставы — яна прысвячалася 50-годдзю мастака. Затым былі некалькі альбомаў і манаграфіяў, выданыя ў Маскве і Мінску, дзяткі артыкулаў, нарысаў, эсэ, інтэрв’ю.

Па-другое, некаторыя карціны Шчамялёва былі

Зрэшты, цікаваць самога мастака да гэтай эпохі з’явіліся яшчэ ў дзяцінстве. Аказваецца, у сям’і Шчамялёва захавалася паданне, быццам прапрабабуля Леаніда бачыла самага Напалеона, калі імператар у канцы ліпеня 1812 года спыніўся ў Віцебску па дарозе на Маскву. І, натуральна, назіраў за адступленнем французскай халоднай восенню таго ж года. Адстаўшы ад сваіх частак, напалеонаўскія салдаты плаасобку і дробнымі групамі прабраліся ў Віцебск, шукаючы ў пераможцаў выратанне ад лютых маразоў і голаду. Віцебскі губернатар Павел Сумарокаў забараніў жыхарам упусіць у свае дамы галодных і абдраных французцаў. Аднак знаходзіліся чутлівыя людзі, сярод якіх была і шчамялёўская прапрабабуля, якая дадалі ім часовы прытулак, ежу і абарону.

Леанід Шчамялёў. Нашорморт. 2018 год.

створаны, так бы мовіць, з маёй падачы — чым, вядома, ганаруся. Напрыклад, я ўгаварваў Лёню стварыць палатно пра арышт Барыса Савінкова ў Мінску (сёння два яго вярняты: адзін закуплены Масквой, другі — у Мінску) і героіка-рамантычнае “Гуліяй Поле” — пра Нестара Махно.

Таксама я навіў Леаніда на думку напісаць карціну пра Напалеона Банапарта — у кантэксце яго паходу ў Расію праз беларускія землі. Пра імператара я сё-тое сам пісаў у прэсе і “ў стол”. Рабіў нават віртуальнае “інтэрв’ю” з ім, змешчанае на старонках “К” у 1999 годзе. Асабліва мяне цікавіць драматычны перыяд жыцця Напалеона ў сшыльцы на востраве Святой Алены.

У 1990-я гады ўжо XX стагоддзя Шчамялёў (магчыма, у пэўнай ступені тут адыгралі нашы з ім шматлікія гутаркі пра напалеонаўскую эпоху і наогул часы Касцюшкі і Пушкіна) напісаў некалькі выдатных гістарычных палатнаў на гэтую тэму. Сярод іх — тры “зімовыя” карціны, звязаныя з адступленнем Напалеона праз Бярэзінку. У цэнтры адной з іх, асабліва ўдалай — задумлены імператар, які стаіць на пранзіліва белым снезе побач з карэтай, у якой ён зараз пакіне межы Беларусі. Праша так і называецца: “Бярэзіна. 1812 год”.

Яшчэ адна карціна прысвечана ўступленню рускіх “сініх гусароў” у Віцебск. У гэтым жа шэрагу — нашорморт “Памяці 1794 года”, партрэт паплічкіна Касцюшкі генерала Якуба Ясінскага і трыпціх “Пушкін. Імгненні вечнасці”. А яшчэ — Кастусь Каліноўскі, першы князь Вялікага Княства Літоўскага Міндоўг...

Барыс КРЭПАК
Фота аўтара
і з яго асабістага архіва
Заканчэнне —
у наступных нумарах “К”.

МУЗЭІ

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
МАСТАЦКІ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

- Экспазіцыі:
- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.;"
- "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.;"
- "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.;"
- "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.;"
- "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.;"
- "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.;"
- Выставы:
- Выставачны праект "Сучаснікі XX. Стагоддзе беларускага партрэта" — да 3 лютага.
- Выстава "Адкрыццё спраўданага", прымеркаваная да 80-годдзя Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь — да 17 сакавіка.
- Выстава "Хроніка жыцця. Летаніс краіны" — да 27 студзеня.
- Выстава "Жывапісныя мелодыі" (да 100-годдзя з дня нараджэння Раісы Кудрэвіч і Валерыяны Жолтак) — да 3 сакавіка.
- Персанальная выстава карцін Барыса Грабеншчыкова "Татмы Зімагораў" — з 29 студзеня да 10 сакавіка.
- Калекцыя карцін спявачкі Лідзіі Русланавой у зборы Нацыянальнага мастацкага музея — да 1 сакавіка.
- Інклюзіўны арт-праект "І адчуваючы, бачыць..." — да 3 лютага.

**Філіялы музея
МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ,
КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА
І ПАЛОВОІ XIX СТ."**
г. Мінск,
вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 327 88 78.

- Пастаянная экспазіцыі:
- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
- "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
- "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."

**МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА
НАРОДНАГА МАСТАЦТВА
Ў В. РАЎБІЧЫ**
Спарткомплекс "Раўбічы",
Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

- Пастаянная экспазіцыі:
- Выстава "Памяці Лявона Баранзны" (да 90-годдзя мастака, этнографіа, грамадскага дзеяча) — да 15 лютага.
- Майстар-класы па стварэнні лялек-матанак, ткацтва паясоў альбо саломаліценні (на выбар) — кожную нядзелю. Пачатак а 12-й.

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 43 22.

- Экспазіцыі:
- Абноўленая экспазіцыя "Старажытная Беларусь".

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

- **магазіны "Белсаюздрук"**
- Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".
- Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".
- Проспект Незалежнасці, 44.
- Вуліца Валадарскага, 16.
- **кіёскі "Белсаюздрук"**
- ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча.
- Проспект Пераможцаў, 5.
- Вуліца Рабкораўскага, 17.
- Проспект Незалежнасці, 68, В.
- Вуліца Лабанка, 2.

■ "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".

■ Бестарміновая акцыя "Адзіны білет", якая дазваляе мінчанам і гасцям стацьці наведваць музей і яго шэсць філіялаў, набыўшы ўсяго адзін білет у любым з іх.

■ Аўтарскі праект Ахрэма Белабровіка VKL3D.
- Акцыя "Вольнае піяніна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00.
- Выстава "Беларусь: адраджэнне духоўнасці".
- Выстава "Ад рымскага дэнарыя да беларускага рубля".
- Выстава "Любчанскі край. Людзі і час" — да 3 лютага.
- Выстава дзіцячых малюнкаў па выніках творчага конкурсу "Радасць мая" — да 28 студзеня.

**Філіялы музея
ДОМ-МУЗЕЙ І ЗЭДЗУ РСДРП
г. Мінск, пр-т Незалежнасці,
31а. Тэл.: 290 68 47.**

- Абноўленая экспазіцыя "Гісторыя сацыял-дэмакратычнага руху канца XIX — пачатку XX стст."
- Выстава "Кь спорт!" — да 26 лютага.

**МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІІ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 06 33.

- Экспазіцыі:
- "Сезонныя змены".
- "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
- "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшчанага лесу".
- "Насельнікі ліставога і змяшчанага лесу".
- "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".
- Выстава "Небесная прыгажосць" — да 28 лютага.
- "Дзівосны свет матылькоў" — да 28 лютага.
- Атракцыён "Стужачны лабірынт".
- Атракцыён "Лазерны квест".
- Выстава "Птушкі зімой" — да 3 сакавіка.

**МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ
ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ
КУЛЬТУРЫ**
г. Мінск, Музычны зав., 5.
Тэл.: 220 26 67.

- Пастаянная экспазіцыі:
- 2-х дзяхў П. Чайкоўскага. У партыі Германа — Міхай Губскі (Расія). Дыржор — Андрэй Галанаў.
- 30 — Канцэрт рамансаў Сяргея Рахманінава. Камерная зала імя Л.П.Александровскага. Пачатак у 19.30.
- 31 — "Травіята" (опера ў 4-х дзяхў) Дж.Вердзі. Дыржор — Андрэй Галанаў.
- 1 лютага — "Шчаўкунок, або Яшчэ адна калядная гісторыя" (балет у 2-х дзяхў) П. Чайкоўскага. Дыржор — Мікалай Калядка.
- 2 — "Мадам Батэрфляй" (опера ў 3-х дзяхў) Дж.Пучыні. Дыржор — Віктар Пласкіна.

■ "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях";

■ "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў Х — XIX стст."; "Беларуская музычная культура XX ст."; "Тэатральная культура Беларусі XX ст."

■ Выстава "Ён быў купалаўцам...", прысвечаная 100-годдзю з дня нараджэння народнага артыста Беларусі Паўла Кармуна — да 6 лютага.

**ГАСЦЁЎНА
УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА**
г. Мінск, вул. Старавінская,
14. Тэл.: 286 74 03.

- Пастаянная экспазіцыі:
- Выстава з прыватнай калекцыі "Лепшыя цацкі СССР" — да 3 лютага.
- Майстар-класы:
- Музейныя заняткі "Тэатральная лялька" для дзяцей 5+.
- Інтэрактыўны музейныя заняткі "Асновы акцёрскага майстэрства" для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.

**МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ
БЕЛАРУСКАГА КІНО**
г. Мінск, вул. Сявядлова, 4.
Тэл.: 327 10 75.

- Пастаянная экспазіцыя "Гісторыя беларускага кінематографіа".
- Выстава "Беларускі кінематограф 1920 — 1930-х гадоў у кінаплакаце" — да 10 лютага.

**БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ
МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ
АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ**
г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл.: 327 11 66; 203 07 92.

- Музей працуе: пн. — выхадны, аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сер. — ад 12-й да 20-й.
- Пастаянная экспазіцыі:
- Часовая экспазіцыя "Мы ідзем да цябе, Беларусь!", прымеркаваная да 75-годдзя пачатку вызвалення Беларусі — да 27 студзеня.

і загадкі палаца Радзівілаў". Па папярэдніх заяўках. Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці Вул. Гейсіка, 1.

■ Пастаянная экспазіцыя.
- Персанальная выстава Алены Зданевіч "Тутэйшае" — да 30 студзеня.
- Ратуша Вул. Савецкая, 3.
- Пастаянная экспазіцыя.
- Квэст "Выхадкі старога захавальніка". Па папярэдніх заяўках.

**ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"
г.п. Мір, Карэліцкі раён,
Гродзенская вобласць.**
Тэл.: (8-01596) 2 82 90,
(8-01596) 2 82 70.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Тэатрылізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях рас стагоддзі".
- Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У гасці да Пана Кханку".
- Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".
- Тэматычная экскурсія з элементамі квэста для дзвух "Інтрыгі Купідона".
- Музейныя камунікатыўныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".
- Квэст "Белы слон".
- Дзіцячая тэатрылізаваная экскурсія "Чароўныя гісторыя ў Мірскім замку".
- Правядзенне вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны вясялення.
- Музейныя фоталяўкоўка.
- Фотавыстава Аляксандра Ласмінскага "Сэрца зямлі маёй" — да 31 студзеня.
- Выстава "З імператарскага гардэроба" — да 28 лютага.

**ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-
МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ
ЯКУБА КОЛАСА**
г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5.
Тэл.: 294 91 96.

- Экспазіцыі:
- "Якуб Колас. Жыццё і творчасць".
- Экспазіцыя "Склеп" на сядзбе Якуба Коласа.
- Выстава твораў майстра-рэзбяр Аляксандра Свірыда "Дрэва жыцця майго..." — да 8 лютага.
- Тэматычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі.
- Тэатрылізаваныя прадстаўленні паводле беларускіх народных казак.
- Музейныя майстар-класы і заняткі.
- Мультымедычны комплекс "Чалавек. Асоба. Час".
- Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску".
- Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квэст-гульні "Таямніцы дома Песняра".
- Акцыі:
- "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музей).
- Вішыванне ад музея, фотасесія "У дзень вясялення ў музей!"

**ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ
МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ**
г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4.
Тэл.: 327 78 66.

- Пастаянная экспазіцыя "Шляхі і лётычкі", галераграфічны тэатрам.
- Інтэрактыўныя музейныя праграмы "У пошуках папараць-кветкі", "Вячоркі".

**МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ
ГОРАДА МІНСКА**
г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная,
10. Тэл.: 321 24 30.

- Філіялы Музея гісторыі горада Мінска
- Гарадская мастацкая галерэя твораў Л.Д. Шчамялёва
- "Жыццёвы і творчы шлях народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва".
- Выставачны праект з цыклу "Асабістыя гісторыі" "Мінская прапіска. Частка 1. Harry New Minsk" — да 29 студзеня.

**МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ
МІХАІЛА САВІЦКАГА**
г. Мінск, пл. Свабоды, 15.
Тэл.: 321 24 30.

- Экспазіцыі:
- "Мастак. Грамадзянін. Герой". Прысвечана Ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхалу Савіцкаму.
- "Мінск губерніскі. Шляхецкі побыт".
- Выстава акаварэльных твораў Ізы Заслонавай і Леаніда Гальперына — да 3 лютага.

**МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ
РАТУША**
г. Мінск, пл. Свабоды, 2а.
Тэл.: 321 24 30.

- Выставачныя праекты:
- "Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет".
- "Мінск сярод сталеў. Гарады-пабрацімы сталіцы Беларусі".
- "Археалагічныя артэфакты ў XII — XIX стст."

**ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ"
г. Мінск, вул. Кірзлы
і Мяфодзья, 8. Тэл.: 321 24 30.**

- "Сані — вазок; каляска — брычка; карэта — вупраж" (пастаянная экспазіцыя па гісторыі гужавога транспарту кыхароў Мінска XIX — пачатку XX стст.).
- Виртуальная гульні "Карэтны майстар".

**МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА"
г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8-2.**
Пастаянная экспазіцыя.

- Выстава "Краса Паўднёвай Курземе" — да 17 сакавіка.

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМІШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ Ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА"

звартаецца
па тэлефоне
+ 375 17 286 07 97
і па тэлефоне/факсе
+375 17 334 57 41
альбо пішыце
на электронны адрас
kultura@tut.by!

**АРТ-ГАСЦЁЎНА
"ВЫСОКАЕ МЬСТА"**
г. Мінск, вул. Герцэна, 2а.
Тэл.: 321 24 30.

- Мастацкая выстава "Сны аб Францыі" — да 10 лютага.

**ЛІДСКІ ГІСТОРЫКА-
МАСТАЦКІ МУЗЕЙ**
г. Ліда, вул. Перамогі, 37а.
Тэл.: (8-0154) 53 50 64.

- Пастаянная экспазіцыі:
- "Прырода Лідчыны".
- "Сучаснае мастацтва краю" (жывапіс, графіка, скульптура, мастацкае шкло).
- Выставы:
- Выстава "Майстэрня заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, сябра Саюза мастакоў Беларусі Уладзіміра Мурашэра".
- "Вядзем пачатак мы ад Гедыміна...".
- Мемарыяльны пакой Вялячана Таўлава.
- Выстава са збору А.Фішбайна "Рэчы побыту канца XIX — пачатку XX стст."
- Музейна-вобразная зала "Хрушчоўка 60-х".
- Выстава "Вайны свяшчэнныя старонкі".
- Выстава "Надзейны шчыт краіны".
- Выстава "Падарожжа ў гарадскі і сельскі побыт".
- Выстава "Жыве мая ліра новава!"

**НАВАГРУДСКІ ГІСТОРЫКА-
КРАЯЗНАЎЧЫ МУЗЕЙ**
г. Навагрудка,
вул. Гродзенская, 2.
Тэл.: (8-01597) 2 14 70.

- Пастаянная экспазіцыя: "Гісторыя Навагрудчыны са старажытных часоў да Вялікай Айчыннай вайны".
- Філіялэтычная выстава "Адам Міцкевіч і Гнат Дамейка — слаўныя сыны Навагрудскай зямлі" (да 200-годдзя з дня нараджэння Адама Міцкевіча).
- Навагрудка, вул. Мінская, 64-66.
- Экспазіцыя: "Музей яўрэйскага супраціўлення на Навагрудчыне".

**ДОМ-МУЗЕЙ АДАМА МІЦКЕВІЧА
Ў НАВАГРУДКУ**
г. Навагрудка, вул. Леніна, 1.
Тэл.: (8-01597) 2 43 40 (каса).

- Пастаянная экспазіцыя: "Жыццё і творчасць Адама Міцкевіча".
- Пастаянныя выставы: "Свято кухні Міцкевічаў", "Малючкі сельскага жыцця", "Пан Тадэвуш" праз час і народы".

ГАЛЕРЭІ

- "УНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ" г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1. Тэл.: 327 26 12.
- Выстава "Дывертисмент", прымеркаваная да 60-годдзя Беларускага дзяржаўнага цырка — да 4 лютага.

ТЭАТРЫ

- **НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**
г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1.
Тэл./факс: 334 11 56.
- 26 студзеня — "Вяселле Фігара" (опера ў 4-х дзяхў) В.А.Моцарта. Дыржор — Алег Лясун.
- 27, 30 — "Лебядзінае возера" (балет у 3-х дзяхў) П. Чайкоўскага. Дыржор — Вячаслаў Чарнуха-Воліч. Пачатак а 18-й.
- 29 — "Пікавая дама" (опера ў 2-х дзяхў) П. Чайкоўскага. У партыі Германа — Міхай Губскі (Расія). Дыржор — Андрэй Галанаў.
- 30 — Канцэрт рамансаў Сяргея Рахманінава. Камерная зала імя Л.П.Александровскага. Пачатак у 19.30.
- 31 — "Травіята" (опера ў 4-х дзяхў) Дж.Вердзі. Дыржор — Андрэй Галанаў.
- 1 лютага — "Шчаўкунок, або Яшчэ адна калядная гісторыя" (балет у 2-х дзяхў) П. Чайкоўскага. Дыржор — Мікалай Калядка.
- 2 — "Мадам Батэрфляй" (опера ў 3-х дзяхў) Дж.Пучыні. Дыржор — Віктар Пласкіна.

- **ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ"**
г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44.
Тэл./факс: 154 04 44.
- 26 студзеня — "Бетон" (візуальная паэзія) Я.Карняга.
- 27 — "Палаванне на сябе" (не камедыя) А.Вампілава. Прэм'ера.
- 29 — "Беларусь. Дыдактыка" (праект з удзелам народнай артысткі Рэспублікі Беларусь Тацяны Мархель). Прэм'ера.
- 30 — "Білет на брасці цянгі" (тропінг у адной дзеі) В.Каралева. Прэм'ера.
- 31 — "Ціхі шэпат сыходзячых крокаў"

- (сон у 2-х дзяхў) Д.Багаслаўскага.
- 2 лютага — "Дзед" (трагікамедыя) В.Паніна.

- **ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛКА"**
г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2.
Тэл.: (8-0212) 36 32 50.
- 26 студзеня — "Жыў-быў Заяц" (казка ў 2-х дзяхў) М.Шувалава.
- 27 — "Церам-церамок" (музычная казка) С.Маршак.
- 2 лютага — "Піпіпка і Ведзьма" (казка для дзяцей ад 5 гадоў) С.Кавалёва. Пачатак спектакляў аб 11-й.